וַאֲבִיטָה

שבת פרשת בלק תשע"ח

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נִפְלָאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ

03 **מצות תשובה ווידוי**
היחס בין תשובה בלב לוידוי בפה

19 **חזיון יום הדין**
ביאור על חזיון לרבי שמואל ויטאל

34 **טעם מצוה**
ביאור בנגלה על מצוה בפרשה

36 **דבר יום ביומו**
מסרים יומיים קצרים לפרשת בלק

39 **היום יום - יב תמוז**
מסיבת סיום ת"ת 'תורת חיים'

40 **פרקי אבות**
ביאורים מלוקטים לפרק ו'

42 **מענות ותשובות**
תשובות הרב לשאלות

8 מה עושים כשהולכים ברחוב **בקיץ?**

44 למה דווקא **סוד נטילת ידיים** שייך לנשיא הדור?

44 **סיפור חסידי**
'אור החיים הקדוש'

46 **ברכות בחשבון**
חידושי רמזי בתורה

הקדמת המערכת

[ערב] שבת שלום לקוראי 'ואביטה' היקרים. אנחנו מגישים לכם עוד חוברת גדושה ומלאה בתורות וחידושים נפלאים, **מתוך שיעוריו של הרב יצחק גינזבורג שליט"א**. כדרכינו, החוברת כוללת מאמרים במגוון סגנונות ורמות המתאימים לכל המשפחה. אתה רק צריך למצוא את החלק שלך...

אז מה יש לנו השבוע בחוברת?

מתחילים עם שיעור עמוק ויסודי על **היחס בין תשובה בלב לוידוי בפה** (פלוס עצה חשובה איך אפשר ללכת ברחוב בחדשי הקיץ). ממשיכים עם חלק מסעודת ר"ח תמוז, על **ביאור על חזיון ציורי ונפלא של רבי שמואל ויטאל**, לכבוד החוש של חודש תמוז — חוש הראיה. הרחבה על שני השיעורים, נמצאת בגב החוברת.

קטע קצר של הרב לכבוד **חידון על לוח 'היום יום'** של הרבי בליובאוויטש, במסיבת הסיום של **תלמוד תורה 'תורת חיים' בירושלים** (רוצים לשמוע עוד על מוסדות החינוך של הרב בירושלים? עברו לעמוד של המאמר).

גם הפינות הקבועות שלנו כאן איתנו. **טעם מצוה**, על המצווה לבנות את ביה"כ גבוה מכל בתי העיר, **דבר יום ביומו** לפרשת בלק (גם הפעם גרסה ארוכה ועסיסית תשלח לתפוצה במייל, אל תפספסו), ביאורים מלוקטים ל**פרקי אבות פרק ו'** וכמובן במדור המתמטי הנפלא שלנו, **ברכות בחשבון**.

לכבוד הילולת **'אור החיים הקדוש'**, יש לנו סיפור נפלא עם ביאור מאלף. וכמו תמיד, **מענות טריים ומעניינים מהרב**.

גם [ובמיוחד] השבוע לא הצלחנו להכניס לחוברת את כל מה שרצינו. שני השיעורים הארוכים לא נכנסו במלואם, ו**את ההשלמות ניתן לקבל כמו תמיד בתפוצת המייל שלנו** (פרטים בגב החוברת).

שבת שלום, המערכת

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il

עריכה: אביב מויאל | **עיצוב:** דעה ✿ אביחיל | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

מצות תשובה ווידוי

קיצור מהלך השיעור

מצות התשובה, מהיסודות החשובים בעבודת האדם, כוללת בתוכה תשובה בלב ווידוי בפה. בשיעור זה נידון היחס הפנימי בין שני חלקי התשובה ומתבארת לעומק מחלוקת חכמים ורבי מאיר ביחס לסדר הוידוי. השיעור נמסר בשבע ברכות, ועומק התשובה והוידוי מתקשרים לעבודת החתן והכלה ביום החופה — עבודה שצריכה להיות "פעולה נמשכת", מהנישואין והלאה, במשך כל חייהם.

ב**פרק הראשון** נזכרת חשיבות התשובה והוידוי של חתן וכלה והיות עבודת התשובה שלהם פעולה נמשכת, לכל ימי חייהם, ומוסבר היחס בין התשובה לוידוי. ההסבר השגור בחסידות הוא שהתשובה בלב מתקנת את הפגם הפנימי והוידוי בפה מוחה את הרושם החיצוני שנותר מהחטא. בעומק, התשובה בלב מגיע לנקודת אי-ודאות ואילו הוידוי מגלה את הקשר ל"הודאי שמו כן תהלתו", כאשר אי-ודאות מעניקה חויה של התחדשות וודאות חויה של פשיטות.

ב**פרק השני** נלמדים דברי ה'חינוך' על תשובה, המדגישים את התשובה לפני המיתה. כל שינוי משמעותי בחיים, וודאי נישואין, הוא סוג של "מעבר יבֹק" הדורש תשובה. נלמדת כאן דרך עמוקה ב'עבודה', ללכת בשוק ולהתוודות, ובכך לתקן את התשוקות ולהתמודד עם מראות אסורים שנתקלים בהם ברחוב.

ב**פרק שלישי** מובאת סוגית הגמרא בה חולקים רבי מאיר וחכמים האם סדר הוידוי הוא על עון-פשע-חטאה או חטאה-עון-פשע וב**פרק רביעי** מוסבר כי עומק המחלוקת הוא היחס להעלם הרע שבנפש, ממנו נובעות השגגות, כאשר רבי מאיר יורד לסוף דעת האדם ומתמודד עם העלם הרע ואילו חכמים מתייחסים לרע שבלא-מודע כ'טאבו' שאין לחטט אחריו. בסוף הפרק נחשף שרשו של רבי **מאיר** בתורה — סוד "**רֹאים** את הקֹלת", ראית רנטגן החודרת לפנימיות הנפש.

ב**פרק חמישי** מעמיקה ההתבוננות בסוד פסוקי ה"רֹאים" ולומדים יסודות בזוגיות ממנוח ואשתו... (מקוצר היריעה, פרק זה לא נדפס כאן, והוא נשלח למנויים ברשימת התפוצה).

ב**פרק ששי** מוסבר שסימן כל חילוקי הכפרה — **ת**שובה, **י**ום **ה**כפורים, **י**סורים, **מ**יתה — הוא **מיתה**, אך תכלית המיתה היא לידה מחדש. השיעור חותם בהתייחסות לעוון החמור ביותר, חילול השם — בהתייחסות אקטואלית לאופן בו יראי ה' צריכים להזהר ממנו ובכך ששלום בית אמתי מבשם את האויר ויוצר קידוש ה'.

א. תשובה ווידוי (עבודת חתן וכלה)

וידוי לפני מחילה

כתוב[א] שביום החופה הקב"ה מוחל לחתן ולכלה את כל העוונות – פותחים דף חדש לגמרי. גם מי שעולה לגדולה מוחלין לו על כל העוונות[ב]. יש קשר בין שני הדברים

אור ל-י' סיון ע"ח — בית הרב, כפ"ח. שבע ברכות משה-אריה שי' ומרים כהן. נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

א מדרש שמואל יז (הובא ברש"י לבראשית לו, ג).

– כתוב שחתן וכלה הם מלך ומלכה, הם עולים לגדולה. עליה לגדולה היא תפקיד על הצבור, וכדי שיוכלו למלא את התפקיד, את השליחות, צריך שיהיו נקיים – לכן מוחלים להם על עוונותיהם. על ידי המחילה הם זוכים כל ימי חייהם ללכת ולהוליך אחרים בדרך הישרה (מלך לשון מוליך, כנודע), "[ילכו] מחיל [לשון מחילה] אל חיל"[ב].

בשביל שהמחילה תהיה בשלמות, כדבעי, צריך לעשות תשובה. ביטוי התשובה – לפי הרמב"ם[ג], על פי ההלכה – הוא וידוי[ד]. ככה מקובל, שלפני החופה החתן והכלה אומרים את ה"על חטא" של יום כיפור, כי יום החופה הוא יום כיפור בשבילם. יש גם מנהג לצום ביום החופה – אותו ענין, כמו יום כיפור שצמים בו. החתן והכלה צמים, עושים תשובה ומתוודים – ואז הקב"ה מוחל על הכל ועולים לגדולה.

פרשת נשא — נשיאת הראש ומצות התשובה והוידוי

בהשגחה, החתונה הזו היתה ערב שבת לפני חג השבועות, ובשבועות כבר קראו 'ראשון' של פרשת נשא. כעת אנחנו בהמשך ימי השבע ברכות, בפרשת נשא, בה כתובה מצות התשובה והוידוי. מתאים למה שאמרנו כעת, שהוידוי בא כהכנה לעליה לגדולה, שכן פרשת נשא נקראת על שם "נשֹא את ראש בני גרשון גם הם", עליה לגדולה, לתפקיד – לכן צריך לעשות תשובה.

דווקא בפרשת נשא יש ענין לעשות תשובה – בה כתובה מצות התשובה. יום החופה אמנם היה בפרשת במדבר, לפני החג, אבל כל ימי השבע-ברכות הם המשך החופה.

ב תהלים פד, ח.

ג הלכות תשובה פ"א ה"א.

ד על היחס בין מצות התשובה לוידוי — ראה שעשועים יום יום פרשת נשא יום ד ואילך.

החתן והכלה לא צריכים לחשוב שהיתה חופה, עשינו תשובה, עלינו לגדולה, הכל מחול לנו – וגמרנו. לא, התשובה היא מצוה תמידית – כך לעתיד לבוא[ה] – "כל ימיו בתשובה"[ו] עילאה. מקבלים את ה'פוש', את הכח לעשות תשובה כל החיים, מיום החופה. לפי זה צריך להקפיד על תשובה דווקא בימי השבע ברכות, ובמיוחד כעת שנמצאים בפרשת התשובה, פרשת נשא.

תשובה — בלב (פנימיות); וידוי — בפה (חיצוניות)

כשיהודי נעשה בר מצוה (או בת מצוה) הוא מקבל על עצמו את עול המצוות, התורה והמצוה. "שאלו לתורה – חוטא מה עונשו?" והתורה ענתה "יביא קרבן ויתכפר לו"[ז]. חוץ מזה שהיום אין לנו קרבנות כפשוטו, אבל "שאלו להקב"ה – חוטא מה עונשו?" והקב"ה אמר "יעשה תשובה ויתכפר לו". כלומר, הקב"ה עוקף את התורה, הוא למעלה מהתורה. אף על פי ש"אורייתא וקוב"ה כולא חד" התשובה של הקב"ה לא כמו התשובה של התורה – התורה אומרת שצריך לעשות משהו, מצוה מעשית, והקב"ה אומר שהעיקר הוא בלב.

בתורה גופא צריך להשלים את התשובה בוידוי, ש"עקימת שפתיו הוי מעשה"[ח] – מבואר בחסידות[ט] שהוידוי בפה, שבגדר מעשה, הוא כדי להרוג את גוף המלאכים הרעים שנבראו על ידי החטא. התשובה בלב שלי מתקנת את הפנימיות, את הפגם הפנימי שעל ידי החטא, אבל כדי לחסל את הרושם

ה ראה שיעורים בסוד ה' ליראיו ח"א עמ' לד ואילך וש"נ.

ו שבת קנג, א.

ז פסיקתא דרב כהנא כד, ז.

ח סנהדרין סה, א.

ט ראה שערי תשובה (אדמאמ"צ) שער התשובה ו, ג ובאורך דרך מצותיך מצות וידוי ותשובה.

החיצוני של החטא – גוף המלאכים שנבראו על ידי החטא – צריך וידוי דברים.

תשובה ווידוי — ספק וודאי

לפי הרמב"ם, אחרי שאדם שב בלב יש עליו מצוה להתוודות בפה[י]. וידוי הוא לשון הוד, כמו שאומרים "רשע תן תודה"[יא] (לתת תודה במשמעות של להתוודות.). וידוי הוא גם לשון ודאי, כמו הבטוי "הודאי שמו כן תהלתו" מהפיוט "וכל מאמינים" שאומרים בימים נוראים. מקור התשובה בלב הוא ברדל"א, רישא דלא ידע ולא אתידע בו יש אי-וודאות, חמשה ספקות[יב]. צריך לומר שהתשובה בלב מגיעה עד לספקות, עד לאי-וודאות של רדל"א, אבל הוידוי בפה הופך זאת ל"הודאי שמו" – ההבדל בין "הוי' אחד" ל"שמו אחד", עצם ושם. כלומר, עבודת התשובה נוגעת לעצם, "הוי' אחד", ש"לית מחשבה תפיסא בך כלל"[יג], שם יש את הספקות של רדל"א, של האמונה הפשוטה, אבל הוידוי נוגע לשם, "ושמו אחד".

בהיות התשובה "דבר המסור ללב" ("והלב יש בו בחינות ומדרגות רבות"[יד]) האדם נותר תמיד בספק האם שב לה' "באמת ובלב שלם"[טו], עד ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"[טז] (ואף שיש מצוות נוספות התלויות בלב, לא נדרש בהן האימות ה'חיצוני' של "יודע תעלומות", ודי בידיעת-הרגשת האדם שאכן זכה לאהבת ה' וכיו"ב – וגם שם, מודגש בחסידות שאהבת ה' צריכה להתבטא בפעימה מורגשת בלב בשר, מדידה במדד חיצוני של ה'עולם' – בעוד על הנקודה הפנימית שבלב נאמר, בקשר לדוד המלך ש"הקים עולה של תשובה ליחיד"[יז], "והוי' [דווקא, ואף לא 'שמואל הרואה'[יח]] יראה ללבב"[יט]). לכן התירו (ושמא אף המליצו[כ]) חז"ל שהתשובה תהיה עם אימות חיצוני, "באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום"[כא], כדי להפוך את התשובה למעין-ודאי (וכולי האי ואולי, וכדלקמן בסמוך). לעומת זאת, הוידוי עצמו מדיד בגדרים החיצוניים ואין לגביו ספק (מתאים להסבר הרבי מליובאוויטש שהרמב"ם מונה דווקא את הוידוי כמצות תשובה – אף שאינו עיקרה – משום שבכל מצוה שיש בה פן מעשי-מדיד הוא הנמנה[כב]).

ורמז: **תשובה-ספק וְדוי-ודאי** עולה 1000, בסוד אלף האורות להם זכה משה רבינו בהר סיני (והם סוד נשמת רבי **ישראל בעל שם טוב**, כידוע).

ספק וודאי — התחדשות (אין האמתי) ופשיטות (יש האמתי)

ותוספת הסבר: ידוע[כג] שההבדל בין חסיד למתנגד הוא שאצל חסיד "אלקות בפשיטות ועולמות [מציאות, אני] בהתחדשות"[כד] ואצל מתנגד הפוך, אני בפשיטות ואלקות בהתחדשות. על גבי פתגם זה אנחנו דורשים

י ראה שעשועים יום פרשת נשא יום ד ואילך.

יא ראה סנהדרין מג, ב.

יב אוצרות חיים שער עתיק פרקים ג-ד, ובכ"ד. לביאור הספקות ע"פ החסידות ראה חסדי דוד הנאמנים חלק ו.

יג הקדמת תקו"ז ("פתח אליהו").

יד תניא פכ"ט (ועיי"ש באורך).

טו שם אגה"ת פ"ד.

טז רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

יז מו"ק טז, ב.

יח ראה ספרי דברים יז; יל"ש שמואל רמז קח.

יט שמואל-א טז, ז.

כ ראה באורך רב ייבי לתהלים לו, ג בשם הבעש"ט (הובא בקיצור בבעש"ט עה"ת נצבים ז) ובבניהו בן יהודע לברכות לד, ב.

כא יומא פו, ב (ובהלכות תשובה פ"ב ה"א).

כב לקו"ש חל"ח עמ' 18 ואילך.

כג ראה הטבע היהודי עמ' כה הערה כ; שם עמ' קעו-קעז; מלכות ישראל ח"ב מאמר "מלכות וגאולה" פ"א. ובכ"ד.

כד ראה בשעה שהקדימו תער"ב ח"ב עמ' תתקלד ואילך.

שיש גם מדרגה בה הכל בפשיטות – שאדם מגיע למצב בו גם אלקות בפשיטות וגם הוא (והעולמות) בפשיטות. ויש גם עוד מדרגה, יותר מהכל, שהכל בהתחדשות – גם אלקות בהתחדשות וגם האדם בהתחדשות. מה ההבדל בין שתי המדרגות העליונות האלה – שהכל פשיטות או שהכל התחדשות? אם אתה קשור לאלקות בגדר "היש האמתי" או בגדר "האין האמתי". אם אתה קשור לאלקות בגדר היש האמתי – הכל בפשיטות. מה פירוש אלקות בפשיטות? פשוט שה' קיים, פשוט שה' קיים כי הוא יש. התחדשות הכוונה שעצם המציאות שלו לא פשוטה, היא חידוש. אם אתה קשור לקב"ה בתור "האין האמתי" – וכידוע יש בחינה שהאין האמתי הוא הרבה יותר מהיש האמתי[כה] – העובדה שה' בכל זאת נמצא, הוא בחיים שלך, יש השגחה פרטית, ה' פה ו"לית אתר פנוי מיניה", היא "אלקות בהתחדשות".

שוב, יש צדיקים שקשורים בעצם ליש האמתי של הקב"ה ויש צדיקים שקשורים בעצם לאין האמתי של הקב"ה. אצל מי שקשור לאין האמתי – אלקות בהתחדשות וגם העולמות בהתחדשות, הכל בהתחדשות. למה הכל בהתחדשות? כי אלץ איז גארנישט – אין כלום, וממילא כל מה שישנו, גם ג-ט וגם אני, בהתחדשות. מי שקשור לאין לא יודע כלום, מה קיים ומה לא – איך ווייס-נישט. אצל מי שקשור ליש האמתי פשוט שהכל קיים – גם אני קיים וגם ה' קיים. איך אני קיים? אולי עדיף שאהיה בהתחדשות? אחרי הצמצום אני בהתחדשות, אבל לפני כן אני חלק מה' – וכמאמר הבעל שם טוב "האוחז בחלק מן העצם אוחז בכולו", גם אני קיים בפשיטות, מצד היש האמתי.

כה ראה סוד ה' ליראיו שער "שלשה דלוגים" פ"ו.

על ידי התשובה בלב מגיעים לאי-ודאות – עד ש"לבו דואג בקרבו"[כו] מאותה אי-וודאות – שהיא התקשרות לה' כ"אין האמתי" (ואף אם היה אימות "באותה אשה, באותו פרק, באותו מקום", שקשר את התשובה ליש האמתי, נותר ספק קיומי תמיד מצד האין האמתי, וד"ל); על ידי הוידוי בפה מגיעים לוודאות – התקשרות לה' כ"יש האמתי". זו הקדמה חשובה למצות וידוי, המצוה של פרשת שבוע.

ב. ספר החינוך: וידוי קודם מיתה

תשובה — הכנה למעבר מעולם לעולם

בספר החינוך, שנכתב על ידי אחד מגדולי הראשונים (החפץ בעילום שמו. יש משערים שהוא רבי אהרן הלוי, הרא"ה, ויש חולקים על השערה זו), דווקא במצות תשובה הוא מאד מאריך – הרבה יותר מבדרך כלל – היות שזו מצוה יסודית ביותר. הוא מביא הרבה טעמים, הרבה ענינים. הפירוש המקובל עליו, המנחת חינוך, גם מאד מאריך במצוה הזו.

לקראת סוף דבריו אומר החינוך שחז"ל אמרו "שוב יום אחד לפני מיתתך"[כז]. כלומר, תשובה קשורה גם לידיעת האדם ש"סוף אדם למות"[כח] ולפני שהוא מת – וכל יום הוא ספק יומו האחרון של האדם – צריך לעשות תשובה. בפסוקי "אשת חיל" כתוב "ותשחק ליום אחרון"[כט], ויחד עם השחוק צריך לעשות תשובה – תשובה עם בת צחוק. יש בטוי בתורה "פחד יצחק"[ל] – הפחד צוחק צחוק של קדושה[לא].

כו ראה חגיגה יג, א.
כז אבות פ"ב מ"י.
כח ברכות יז, א.
כט משלי לא, כה.
ל בראשית לא, מב.
לא ראה גם לב לדעת מאמר "פרק בעבודת ה'" ביאור ח.

בכל אופן, כתוב שכל ענין התשובה הוא הכנה למה שנקרא בקבלה "מעבר יבֹק" – הכנה לעבור לעולם אחר. גם בחיים שלנו, כשאדם מתחתן יש מעבר למעליותא – הוא גם צריך לעבור את מעבר יבק: אם הוא זוכה שיש בבית "אהבה ואחוה שלום ורעות", "שכינה ביניהם"[לב] – הוא הולך בנישואין ישר לגן עדן; ואם הוא כועס ח"ו – עיקר קלקול שלום הבית הוא כעס במשפחה, ועל כעס כתוב "כל מיני גיהנם שולטין בו"[לג] – הוא נלקח לגיהנם. כלומר, בין כך ובין כך עוברים עולם, השאלה היא רק לאיזה עולם. לכן שואלים תחת החופה "מצא או מוצא"[לד] – החלטה שלך, או "מצא אשה מצא טוב"[לה], גן עדן, או "מוצא אני מר ממות את האשה"[לו], גיהנם. שוב, תשובה היא מתוך מחשבה שעלי או-טו-טו לעבור לעולם אחר. יכול להיות גם בעולם הזה, כל פעם שאדם עובר למצב אחר בחיים.

וידוי חולה שנטה למות

נקרא בתוך ספר החינוך:

ואמרו זכרונם לברכה בשבת פרק במה מדליקין (לא א) מי שחלה ונטה למות, אומרים לו התודה, שכן דרך כל המומתין מתודין [מי שנהרג בארבע מיתות בית דין מתוודה. כאן בפשט, אבל מתי מכוונים כל יום? בקריאת שמע, שצריך לקבל על עצמו ב"אחד" ארבע מיתות בית דין. גם בק"ש על המטה לפי האריז"ל יש תפלה של ארבע מיתות בית דין – מי שפגם בדבר הכי קטן, לא קרא קריאת שמע היום, פגם באות **י** של שם הוי', ומיתתו בסקילה; מי שלא הניח תפילין – פגם ב-**ה** עילאה שמיתתו שריפה, מי שבטל ציצית – פגם ב-**ו** וכו'. נושא גדול בחסידות, ועל כך כתוב ש"כל המומתין מתוודין". אז, אף על פי שאתה מומת, אתה נכנס ישר לגן עדן – כך שהכל בסדר, הכי טוב. היות שכתוב בארבע מיתות בית דין ש"כל המומתין מתוודין" אומרים לחולה – שנמצא בסכנת מות – שגם אתה צריך להתוודות.],

וכן במסכת שמחות [מסכת קטנה שעוסקת בענינים שאחרי מאה ועשרים[לז]. שנזכה שמסכת שמחות תהפוך לשמחה כפשוטה.] **תניא, נטה למות אומרים לו התודה עד שלא תמות**, [אחר כך מנחמים אותו, מחזקים אותו, ואומרים לו:] **הרבה שהתודו ולא מתו** [אל תחשוב שאם אתה מתוודה אתה מיד מת. אדרבא, הרבה התוודו שהולכים למות, ובסוף לא מתו. כמו שנסיק את המסקנה – לא מתו בזכות שהתוודו. הוא הולך למות, מתוודה, ואז קם לתחיה – תחית המתים.], **והרבה שלא התודו ומתו** [יש מי שהתעקש לא להתוודות, לא רצה לפתוח פיו לשטן – נמנע מלהתוודות ומת.],

ללכת בשוק ולהתוודות

הכי חשוב לנו ההמשך:

והרבה שמהלכין בשוק ומתודין, [למה טוב להתוודות?] **שבזכות שאתה מתודה אתה חי** [וידוי הוא סגולה לחיות. אפילו מי שנוטה למות, שכיב מרע ממש, בזכות שמתוודה הוא יחיה – כמו שכתב קודם. משהו מופלא, שמצות התשובה – דווקא הוידוי שלה – היא סגולה להפוך את הגזרה. אפילו שנגזרה עליו גזרה, יש לתשובה

לב סוטה יז, א.
לג נדרים כב, א.
לד ברכות ח, א.
לה משלי יח, כא.
לו קהלת ז, כו.

לז מובאה זו ממסכת שמחות לא מופיעה בנוסחה שלפנינו (ראה רא"ש מו"ק פ"ג סימן עו ובקרבן נתנאל שם).

את הכח "לאהפכא חשוכא לנהורא וטעמין מרירו למיתקא"[לח].

צריך לראות אם יש מישהו שמפרש. אומרים לאדם שיש הרבה אנשים טובים מאד – צריך ללמוד הלכה למעשה, מי שנמצא בשוק, שיש לו עסקים – ומתוודים. תמיד טוב להתוודות, גם כשהולכים ברחוב.

כתוב בלוח "היום יום"[לט] שאדם צריך ללמוד הרבה דברים טובים בעל פה, שיהיה לו משהו זמין כשהוא הולך ברחוב, כשהוא הולך לשוק. מהו שוק? שׂוק הוא נה"י – אין לו רגש, אין לו שכל הוא רק שוק. מה עושים? אם למדת משניות או תניא בעל פה היינו מוחין של פרצוף העיבור – יש לך מה לחזור. אם אתה יודע לנגן מזמורי תהלים מתוך דחילו ורחימו, איזה רגש חם של לב יהודי חם – הבעל שם טוב היה שם את ידו על לב של ילד ומאחל שיהיה א ווארמע איד – יש לך רגש, חג"ת דנה"י.

כאן הוא אומר עצה אחרת, שכאשר אדם הולך בשוק – הרבה אנשים הולכים בשוק ומתוודים. עצה נפלאה, מתאימה לרבי נחמן, אבל כנראה עוד יותר מופלא. מה צריך לעשות כשהולכים ברחוב? להתחיל להתוודות. לא סתם "אשמנו בגדנו", "על חטא" כמו שכתוב בסידור – לא שוה. צריך לומר למעשה, מה עשיתי, לקיים מה שכתוב בתניא פכ"ט – "אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'", על עצמו. אתה הולך בשוק? אתה כמו כלב, הונט – ככה צריך לומר לעצמך. זו עבודה מופלאה, לא לבזבז את הזמן בשוק (צריך לחקור מה יותר חשוב, לומר לעצמך ככה או לחזור משניות בעל פה...).

תיקון התשוקה בהליכה בשוק

יש כמה צדיקים גדולים[מ] – שאנחנו אוהבים לצטט – שהיה להם איזה משפט קבוע, כשאין אפילו ראש לחזור משניות או תניא וכיוצא בזה: רבי פינחס מקוריץ היה אומר ברחוב "נחני בדרך אמת" – כל הזמן חוזר, משפט פשוט, "נחני בדרך אמת, נחני בדרך אמת". מה היה אומר רבי דוד מלעלוב כשהיה הולך בשוק? 'אבא תשמרני, אבא תשמרני'. כבר יותר קרוב למה שכתוב כאן – כנראה המשפט ממסכת שמחות הוא מקור שלו.

מהי הליכה ברחוב-בשוק? כתוב "'שוקיו עמודי שש'[מא] זה עולם שהשתוקק הקב"ה לבוראו"[מב] – שוק לשון תשוקה-תאוה. מה באמת הבעיה ללכת בשוק, לפי פשט? תניא מפורש – אתה הולך בשוק ואתה רואה כל מיני מראות לא בקדושה. השוק מעורר את התשוקה של הקליפה. לכן מה הסגולה כשהולכים בשוק? תתחיל להתוודות על החטאים שלך, כמו אחד שהולך למות, ואז תעבור את השוק בשלום ואפילו תהפוך את החשוכא לנהורא ואת המרירו למיתקא. עד כאן הוא מביא את מסכת שמחות.

ג. המחלוקת בסדר הוידוי

(לימוד הסוגיא)

המחלוקת בסדר הוידוי

לא נקרא הכל, רק מה שהוא אומר על נוסח הוידוי:

...וכתב הרב משה בן נחמן זכרונו לברכה... ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים [חשוב כאן הסדר.] **שחטאתי לפניך ותן**

לח ע"פ זהר ח"א ד, א.

לט ט' אדר א'.

מ ראה התוועדות אור לט"ו בשבט ע"א.

מא שה"ש ה, טו.

מב במדבר רבה י', א.

חלקי בגן עדן, וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים [זו תפלת הרמב"ן, וידוי הרמב"ן.]

ותזכר הסדר הזה [סדר מאד חשוב:] **לומר חטאים תחילה ואחר כך עונות ואחר כך פשעים, כמו שזכרנו חטאתי עויתי פשעתי, לפי שכבר חלקו בזה בגמרא (יומא לו, א** [תיכף נפתח את הגמרא.]**) רבי מאיר וחכמים, ורבי מאיר סבר דאיפכא הוא דאמרינן כמו שאמר משה (שמות לד ז) נשא עון ופשע וחטאה** [בסדר הזה – עון, פשע, חטאה.. **והלכה כחכמים שסברו שהחטאים מזכיר תחילה, וטעם הענין מפרש בגמרא (שם).**

דעת רבי מאיר — כדברי משה רבינו

מכיון שהוא אומר ש"טעם הענין מפרש בגמרא" נקרא בפנים (יומא לו, ב):

תנו רבנן כיצד מתודה עויתי פשעתי וחטאתי [בסדר זה.] **וכן בשעיר המשתלח** [כששולחים אותו עם כל העוונות לעזאזל.] **הוא אומר והתודה עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם וכן במשה** [שהוא גם שם החתן שלנו.] **הוא אומר נשא עון ופשע וחטאה דברי רבי מאיר** [רבי מאיר לומד משני פסוקים מפורשים בתורה שהסדר הוא עויתי-פשעתי-חטאתי – משעיר המשתלח ומ-**יג** מדות הרחמים.]

מהמחלוקת הזו במסכת יומא לומדים שרבי מאיר קשור למשה רבינו, משום שהוא סובר שצריך להתוודות לפי הסדר של משה רבינו ב-**יג** מדות הרחמים. שם כתוב "נֹשא עון ופשע וחטאה". "נֹשא" כמו "נשֹא", אותו פועל במשקל אחר – "נשא את ראש בני גרשון" ו"נשא עון ופשע וחטאה" – אבל עצם המלה מקשרת לפרשה ול-**יג** מדות הרחמים. שוב, רבי מאיר אומר שצריך ללמוד את הסדר ממשה רבינו וחכמים אומרים סדר אחר – לפי פשט המושגים, כפי שנראה – קודם חטאים, אז עונות ואז פשעים, בדרך של "לא זו אף זו". קודם חטאים, אחר כך עונות החמורים מהם, ואז פשעים החמורים מהם. אנחנו פוסקים כחכמים, שהרי "יחיד ורבים הלכה כרבים", אך אנחנו יודעים בחסידות שהיחיד יותר גבוה – היחיד כאן כמשה רבינו. אנחנו פוסקים כחכמים, אבל יש טעם פנימי בסברת משה רבינו – טעמו של רבי מאיר[מג] – שצריך לומר 'עויתי, פשעתי, חטאתי'.

דעת חכמים — כפשט המושגים

וחכמים אומרים עונות אלו הזדונות [מה שאדם עושה במזיד, בזדון, נקרא עון. כלומר, חכמים אומרים שלפני שנקבע מה הסדר הרצוי צריך לדעת מה הפשט. מענין שרבי מאיר לא צריך לדעת מה הפשט, לכאורה. יש לו ודאי פשט עמוק, אבל לא צריך קודם להסביר את הפשט אלא רק להביא ראיה ממשה רבינו ומשעיר המשתלח. אבל חכמים, לפני שאומרים את הסדר – במיוחד שלא לומדים מפסוק, כמו משה רבינו – צריכים לנמק את דבריהם קודם מתוך הבנת פשט המלים.] **וכן הוא אומר הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה** [שעשה בכוונה, במזיד, ולכן מגיע לו כרת. אם הוא עשה בשוגג לא מגיע לו כרת, סימן שעון הוא זדון.]

מג לחתן קוראים משה ולבעל הבית, שצריך לדרוש גם בזכותו — לעשות גם לבעל ובעלת הבית זכר לשבע ברכות — קוראים מאיר. באמת בשם המלא של החתן שלנו, **מ**שה-**אר**יה, יש את כל אותיות **מאיר**. משה הוא אריה, ואם מוציאים אותיות **מאיר** מהשמות **משה-אריה** נשאר **השה** — "**השה** לעלה" (בראשית כב, ז-ח).

פשעים אלו המרדים [פשע הוא למרוד. יש מזיד שאינו מרד – מזיד לתאבון. הוא מזיד, אבל לא מורד במזיד אלא לתיאבון. יותר גרוע – מזיד להכעיס, כבר מרד, ונקרא פשע.] **וכן הוא אומר מלך מואב פשע בי ואומר אז תפשע לבנה בעת ההיא** [שני פסוקים שמוכיחים שכאשר ממלכה מורדת באחרת זהו מרד.]

לכל חטאתם אלו השגגות וכן הוא אומר נפש כי תחטא בשגגה [קודם חכמים הסבירו את פשט המלים – עון הוא זדון, פשע הוא מרד וחטאה היא שגגה.]

יש פה גימטריא מאד יפה: קודם חכמים אומרים שעון הוא זדון ואחר כך שפשע הוא מרד. שניהם במזיד, רק שהפשע עוד יותר גרוע – למרוד, להכעיס – אבל המכנה המשותף ששניהם במזיד. כמה שוה **זדון-מרד**? יחד הם עולים 311, בגימטריא הדבר השלישי – **שגגה**. יש פה גימטריא יפהפיה מתוך הגמרא – **זדון** ועוד **מרד**, עון ופשע, עולה **שגגה**, חטא. מה זה יכול לומר לי? שיש איזה שיווי משקל, שוויון, בין השוגג למזיד על שני גווניו. "**איש איש**" הוא המספר – 622 – "**איש איש** מבית ישראל"[מד]. יש **איש** אחד ששוה **זדון-מרד** ו**איש** שני ששוה **שגגה**. הגימטריא הזו טובה ודאי גם עבור רבי מאיר, לא רק בשביל חכמים – אולי יותר טובה בשביל רבי מאיר.

אחרי שהגדירו את המלים חכמים ממשיכים:

ומאחר שהתודה על הזדונות ועל המרדים [שני הדברים שהם מזיד.] **חוזר ומתודה על השגגות**[?! בתמיהה – לא יכול להיות כזה דבר.] **אלא כך היה מתודה** [סדר הוידוי של הכהן הוא:] **חטאתי ועויתי ופשעתי** [הסדר של הרמב"ן.] **לפניך אני וביתי וכו'** [כך התוודה הכהן. החתן הוא גם כהן – צריך להתכונן להיות כהן גדול. זו גם חתונה, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו. יש כאן עוד כהנים – גם משפחת הכלה, כולם כהנים כאן. דווקא כהנים, אנשי חסד, צריכים ללמוד את מלאכת הוידוי. יכול להיות כי כהנים קצת מקפידים. אמרנו שהדבר העיקרי שצריך לעשות עליו תשובה, להתוודות, הוא לא להקפיד בבית – חס ושלום, הס מלהזכיר. צריך ללמוד איך הכהן הגדול מתוודה.]

הסדר של חכמים — כדוד, שלמה ודניאל — אנשי המלכות

חכמים מלמדים כי הכהן היה מתוודה בסדר אחר, לפי פשט המושגים, ואחר כך לומדים מדוד המלך. שוב, הסדר של רבי מאיר הוא ראש של משה רבינו והסדר של חכמים שהלכה כמותם, כי הם רבים, הוא ראש של דוד המלך:

וכן בדוד הוא אומר חטאנו עם אבותינו העוינו הרשענו [פשע הוא כמו רשע. פשיטא כאן בגמרא שפשע ורשע הם אותו הדבר.] **וכן בשלמה** [מלך המשיח צריך להיות צאצא של דוד וגם של שלמה. דרך אגב, מי שלא יודע, מלך המשיח הוא גם בעל תשובה, והוא גם בא להחזיר את כולם בתשובה. יותר מכולם, מלך המשיח הולך בשוק ומתוודה – לא חוזר משניות אלא מתוודה. אבל צריך לדעת מה הסדר – יש סדר בוידוי. חכמים לומדים מדוד המלך ומשלמה המלך.] **הוא אומר חטאנו [והרשענו ומרדנו] [והעוינו רשענו] וכן בדניאל** [עוד אחד, בכמות יש לחכמים יותר פסוקים. דניאל גם הוא מבית דוד המלך.] **הוא אומר**

מד ויקרא יז, ג; שם פסוק ח; שם כב, יח; יחזקאל יד, ד; שם פסוק ז.

חטאנו [והעוינו] [ועוינו] והרשענו ומרדנו

רואים שכל הנשמות ששייכות למלכות מקדימות את החטאים לזדונות ולפשעים. דווקא הכהן הגדול ומשה רבינו מאחרים את החטא.

סדר הוידוי והתהפכות ענג לנגע

אם נשים לב נראה שהסדר של חכמים לא הפוך לגמרי משל רבי מאיר – גם הם מקדימים את העונות לפני הפשעים, השאלה אם אתה אומר את החטא אחר כך או לפני כן; לפי רבי מאיר אומר עונות-פשעים-חטאים ולפי חכמים חטאים-עונות-פשעים. למה זה דומה? כתוב בספר יצירה[מה] ש"אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע". מה ההבדל בסדר? או שהאות **ע** נמצאת בהתחלה או שהיא בסוף, אבל אותיות **נג** תמיד באותו סדר. גם כאן, או שהחטא בהתחלה או שהחטא בסוף, אבל העונות והפשעים תמיד באותו סדר – זדון לפני מרד.

מה ר"ת **ענג**? רוצים שהחתן והכלה יזכו בענג, "מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים"[מו], פסוק השיא של שיר השירים, החתן והכלה. שח"ו לא יהיה נגע – שהכל יהיה ענג. ענג גלוי, אהבה בתענוגים, הוא ז"ת דעתיק – ממוצע בין אי-וודאות לוודאות. ג"ר דעתיק היינו אי-וודאות, רדל"א, וודאות היא "הודאי שמו כן תהלתו", מקור הרצון, סוד הגלגלתא דאריך (**מקור = רצון = שמו**). **ענג** ר"ת **ע**דן-**נ**הר-**ג**ן – "ונהר יֹצא מעדן להשקות את הגן"[מז]. אהבה היא גם גן, אבל קודם צריך עדן. הסדר הוא: עדן-חכמה, נהר-בינה וגן הוא המלכות. יש נהר וגן כסדר, והעדן או בהתחלה (**ענג**) או בסוף (הופך **לנגע**). בכל אופן, דומה רק מבחינה זו שאותו חילוף סדר.

מזדונות ("עון ופשע") לשגגות ("וחטאה") ולנקיון מוחלט ("ונקה")

על כל פנים, צריכים לתרץ מה לגבי משה רבינו. אם דוד ושלמה ודניאל מסכימים שצריך להקדים את החטאים, מה הסברא של משה רבינו?

אלא מהו שאמר משה נשא עון ופשע וחטאה אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בשעה שישראל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות [משה רבינו התפלל "נשא עון ופשע" – מתי ה' "נשא עון ופשע"? כשעושים תשובה, ושלמות התשובה היא גם וידוי.]

אפשר לדייק: הוא אומר שתשובה ווידוי הולכים על העוונות והפשעים. משה רבינו מתפלל שבזמן שישראל יעשו תשובה, ה' יהפוך את הזדונות שלהם לשגגות. לפי מקום אחר בגמרא[מח] תשובה מיראה הופכת זדונות לשגגות. סימן שמשה רבינו מבקש רק על תשובה מיראה. הייתי רוצה שיהפוך לזכויות, אבל קודם שיהפוך לשגגות. לכן אומר "נשא עון ופשע וחטאה" – שקודם "עון ופשע" יהפכו לחטאה.

אפשר להמשיך את דרשת חכמים ולומר שיש כאן שני חידושים: קודם כל על ידי תשובה מיראה הזדונות ("עון ופשע") הופכים לשגגות ("חטאה"), ולאחר מכן, בזכות התשובה, זוכים גם ל"ונקה", מתשובה מיראה מגיעים לתשובה מאהבה ואז "ונקה", דף חלק לגמרי, זכויות ממש.

מה פ"ב מ"ד.
מו שה"ש ז, ז.
מז בראשית ב, י.
מח יומא פו, ב.

התהליך הזה מתרחש ביום החתונה. כשהחתן והכלה עושים תשובה ביום החתונה – וממשיכים את התשובה בשבע ברכות – ה' לא רק הופך את הזדונות שלהם לשגגות אלא מקיים בהם "ונקה". כל ענין התשובה בחתונה מוסבר כהתחלת דף חדש – "ונקה", נקי, טהור, כתינוק שנולד. להתחיל דף חדש ולקיים "ראה חיים עם אשה אשר אהבת"[מט] – תשובה מאהבה. זהו דיוק אחד שאפשר ללמוד מהגמרא – שהופכם ל"וחטאה", אבל התכל'ס היא "ונקה", מדה -**יג**, בגימטריא **אהבה**. "הכל הולך אחר החיתום", הופך הכל לזכות ועושה את החתן והכלה נקיים לגמרי.

"נשא עון" — על ידי תשובה, "ופשע" — על ידי וידוי

יש עוד דיוק: כמו שאמרנו, עיקר ה'לומדות' של מצות תשובה במנחת חינוך הוא היחס בין מצות התשובה בלב למצות הוידוי בפה. אמרנו שבחסידות מבואר שהתשובה בלב מתקנת את הפנימיות והתשובה בפה מתקנת את החיצוניות, הורגת את החיצונים שנבראו על ידי החטא – צריך גם את זה וגם את זה.

לפי מה שכותב כאן, שאנחנו עושים תשובה ומתוודים, אפשר לומר ש"נשא עון" היינו מכח התשובה בלב – סליחת והפיכת המזיד, הזדונות, לשגגות. אבל אם רוצים להפוך לשגגה את פשע ה'להכעיס' – אחד שמורד ברבי, מורד במלכות – לא מספיקה תשובה בלב וצריך וידוי בפה, "מלכות פה". אם פשעתי לך אני צריך לבוא ולומר – לא מספיק שאני חוזר בתשובה בלב. דווקא על הפשעים, "אלו המרדים", חייבים להתוודות בפה. לכן אפשר לכוון את שתי התשובות, התשובה בלב והתשובה בפה, כנגד "נשא עון ופשע", שאז העון והפשע הופכים ל"חטאה".

ככה מסבירים חכמים למה משה רבינו מסדר עון-פשע-חטאה.

סיום סוגיית הגמרא

אמר רבה בר שמואל אמר רב הלכה כדברי חכמים [כך מתוודים למעשה. הגמרא אומרת:] **פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים** [מה צריך לומר שהלכה כחכמים? הרי זהו כלל פשוט ש"יחיד ורבים הלכה כרבים".] **מהו דתימא** [איזו סברא יכולה להיות לפסוק לא על פי הכלל של "יחיד ורבים הלכה כרבים"?] **מסתבר טעמיה דרבי מאיר דקמסייע ליה קרא דמשה** [יפה מאד שחכמים מביאים ראיה מדוד המלך, משלמה המלך ומדניאל – אבל יותר מסתבר לפסוק כמו משה רבינו, הרי הוא עולה על כולנה! רבי מאיר הוא בחינת משה רבינו, וטעמו ממשה רבינו כל כך חזק שיכול לבטל את הכלל של "יחיד ורבים הלכה כרבים". לכן צריך לבוא רב שמואל אמר רב ולומר שהלכה כחכמים, ולא הייתי יודע בלי שיאמר בפירוש.] **קא משמע לן**.

עד כאן הסוגיא בגמרא.

ד. מחלוקת על היחס להעלם הרע

הסדר לפי רבי מאיר ולפי חכמים — אור ישר ואור חוזר

חסר כאן בסוגיא הסבר איך רבי מאיר מבין את ההגיון בסדר של משה רבינו, שהוא סובר כמותו. חכמים צריכים לתרץ ואומרים שהסדר של משה רבינו מלמד שאם עושים תשובה ומתוודים ה' לוקח את העוונות והפשעים והופך אותם לשגגה. זה רק ווארט של חכמים – איך רבי מאיר מבין? רבי מאיר הוא הפנימיות, "לא עמדו חכמים על סוף דעתו של

מט קהלת ט, ט.

רבי מאיר"[נ]. איך הוא מבין את משה רבינו? הוא ומשה רבינו אותו ראש. הוא לומד חסידות, ויודע שיש משהו יותר חמור בשוגג מאשר במזיד. לכן רבי מאיר סובר שמה שהסדר אצל משה רבינו, שאומר "נשא עון ופשע וחטאה", הוא מהקל אל החמור לפי הסדר.

אם כן, לפי שניהם, גם רבי מאיר וגם חכמים, הסדר הוא מהקל אל החמור – שניהם סוברים שהסדר הוא "לא זו אף זו". רק שעל פי שכל פשוט שלנו, דעת הרבים, הכי קל חטאים, יותר חמור עוונות ויותר חמור פשעים. אבל משה רבינו ורבי מאיר סוברים אחרת – הכי קל עונות, יותר חמור פשעים והכי חמור שגגות. הוא מסכים ש"חטאה" היא שגגה, לא חולק.

יש עוד הבדל בין רבי מאיר לחכמים: רבי מאיר הוא ישר, פשוט, מהשמים – כמו משה רבינו, שהוא "שושבינא דמלכא"[נא]. ואילו חכמים לומדים מדוד המלך, משלמה המלך ומדניאל איש חמודות, שראוי להיות משיח. הגמרא אומרת ש"אם מן חייא הוא כגון רבינו הקדוש, אם מן מתיא הוא כגון דניאל איש חמודות"[נב]. זאת אומרת שאם המשיח הוא מהמתים הדוגמה היא דניאל, ולא סתם דוגמא אלא יש הסבר שהוא-הוא יקום לתחיה, הוא משיח בן דוד. מה פירוש "מן המתים"? מי שממית עצמו כל הזמן, מי שעושה תשובה ומקבל על עצמו ארבע מיתות בית דין כל רגע. הוא הולך בשוק וצועק על עצמו "אתה רע ורשע ומשוקץ ומתועב ומנוול וכו'", וכל שאר הכינויים שיודע לכנות את עצמו. זה נקרא שהוא "מן המתים", כמו דניאל איש חמודות, שיכול לקום לתחיה ברגע זה ולהיות מלך המשיח. זהו אור חוזר. כלומר, שניהם – גם חכמים וגם רבי מאיר – סוברים שהסדר הוא מן הקל לחמור, אבל משה רבינו בדרך של "אור ישר" מלמעלה למטה וחכמים בדרך של "אור חוזר" ממטה למעלה.

מומחיות רבי מאיר ב"סוף הדעת"

מה כתוב בחסידות על חומרת החטאים בשגגה? ששגגה של אדם – טעות בשיקול הדעת – באה מהעלם הרע. כשהוא עושה במזיד – בשני הגוונים שלו, זדון ופשע – החטא בא מהרע הגלוי שלו. בחסידות מבואר[נג] שהרע הגלוי בנפש הוא ערלת הלב, אותה צריך למול, אבל כדי לשרש את העלם הרע זקוקים גם לפריעה. על מילת הלב נצטוינו "ומלתם את ערלת לבבכם"[נד], לכרות את הערלה הגסה, אבל הפריעה, סילוק העלם הרע, תלויה בכח מלמעלה, "ומל הוי' אלהיך את לבבך"[נה]. אכן, "מל ולא פרע כאילו לא מל"[נו], ובמובן מסוים יש חומרה בהעלם הרע יותר מאשר ברע הגלוי, כנ"ל.

אם כן, מה ההבדל בין חכמים לרבי מאיר, יחיד ורבים? רבים לא נכנסים להעלם הרע בנפש – טאבו, לא נכנסים לשם. זהו כל ההבדל בין רבי מאיר לחכמים, לכן "לא עמדו חכמים על סוף דעתו של רבי מאיר" – "סוף דעתו" הוא העל-מודע[נז]. חכמים אומרים שלכתחילה לא נכנסים לשם. כמו שאתה הולך לפסיכולוג – האם יש ענין לחטט, להכנס לתת-מודע שלך, או לא? כמו שהרמב"ם

נ ראה עירובין יג, ב.

נא זהר ח"ג כ, א (ושם נג, ב; ערה, ב).

נב סנהדרין צח, ב.

נג תניא אגרת הקדש ד.

נד דברים י, טז.

נה שם ל, ו.

נו ראה שבת פו"ט מ"ו.

נז והרמז: **סוף דעת** = **כתר**, כמבואר בעמודיה שבעה סוף פרשת כי תבוא הערה כב.

כותב[נח], חכמים הם רופאי נפש – אבל יש שתי שיטות ברפואת הנפש. יש שיטה אחת שדווקא לא נכנסים לתת-מודע, לרע של הלא-מודע – זו דעת חכמים, רבים. יש אחד שדווקא כן נכנס לאזורים האפלים של הלא-מודע של הנפש, בשביל להאיר את הלא-מודע – שיטת רבי מאיר, ש"מאיר עיני חכמים בהלכה", הוא מאיר את עיניהם לראות את הלא-מודע שלהם. מי שקשור, שנכנס לתחום הלא-מודע, יודע שהכי חמור השוגג – יותר מהמזיד – כי בא מהעלם הרע[נט]. הוא טעה, לא מדעתו, אז מאיפה הגיעה השגגה? מהלא-מודע שלו. לכן כתוב[ס] שקרבן אשם, שלא יודע אם חטא, עולה יותר מקרבן חטאת, על חטא ידוע.

רגישות להעלם הרע בלי חיטוט

קודם אמרנו שמבר מצוה עד שמתחתנים עוסקים רק בתורה ומצוות, אבל כשמתחתנים כבר צריך לעשות תשובה. כעת אפשר לומר בצורה אחרת: מבר מצוה צריך גם לעשות תשובה – אבל רק על הרע הגלוי. אבל כשמתחתנים, החידוש הוא שצריך – בשביל שיהיה שלום בית – דווקא להיות רגיש ללא-מודע של בן/בת הזוג.

אין הכוונה לחטט – אנחנו לא אוהבים פסיכולוגים שמחטטים, מחטטים כמו מחטים, כמו רפואה סינית במחטים, אנחנו לא כל כך מחזיקים מלחטט, בכלל לא – אבל כן מתפללים שנזכה לרבי כזה, למשפיע כזה, שהוא "פלא יועץ"[סא]. איך הוא "פלא יועץ"? כי הוא רואה את הלא-מודע[סב] – הוא רואה אותו, לא צריך לחטט. הוא רק שומע אותך, רק רואה את הצעטעל, הפתקא שאתה כותב לו, והוא כבר רואה כל מה שיש לך – יש לו עינים של רנטגן, הוא לא מחטט בכלל. גם האדם עצמו, כשהוא מתחתן, צריך עינים של רנטגן, עיני רבי מאיר, לתוך הלב של בת הזוג – בצורה טבעית לגמרי, בלי שום חיטוט. צריך לראות מה קורה בתוך הנפש פנימה.

[בקשו להזכיר שהיום ההילולא של איל נוקד.] שרו "ידיד נפש".

ה. זוגיות מנוח ואשתו
"ראֹים... ראֹים"

היכן חוזרת שוב המלה "ראֹים"? בכל התנ"ך המלה 'רואים' מופיעה רק בכתיב חסר, כמו כאן – תמיד "**ראֹים**" אותיות **מאיר**. בתורה המלה "ראֹים" מופיעה רק עוד פעם אחת, באותו הקשר – "קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם ראֹים"[סג]. באותו הקשר, אחד בשמות ואחד בדברים, כתוב "ראֹים". לא כתוב בפירוש 'שומעים את הקולות', אלא "קול דברים אתם שומעים ותמונה אינכם ראֹים". גם בן-בת זוג בתקשורת שלהם לא רואים שום תמונה – "ותמונה אינכם ראֹים", רק קול. בשמות כתוב שרואים את הקולות ובדברים כתוב ששומעים את הקול ותמונה לא רואים. בשניהם כתוב "**ראֹים**", **מאיר-מאיר**, ואין עוד "ראֹים" בתורה.

איפה יש בנ"ך? בנביאים ראשונים יש פעמיים בלבד, אותו בטוי בשני פסוקים סמוכים: "ומפלֵא לעשות ומנוח ואשתו **ראֹים**... ויעל מלאך הוי' בלהב המזבח ומנוח ואשתו **ראֹים**..."[סד]. סימן שלרבי מאיר יש קשר לשמשון – "מנוח ואשתו" אלה ההורים של

נח הלכות דעות פ"ב ה"א.

נט ראה התוועדות י"ב-י"ג תמוז ע"ג פ"ד.

ס זבחים מט, א (ובכ"ד). וראה גם רבינו יונה ריש ברכות (א, ב מדפי הרי"ף ד"ה "והא", הובא ברמ"א או"ח תרג, א).

סא ישעיה ט, ה.

סב וראה באורך יין משמח ח"א שער ב בתורה "יעוץ נישואין".

סג דברים ד, יב.

סד שפטים יג, יט-כ.

שמשון. אני תמיד אוהב לספר את הבדיחה שפעם אחת הייתי בחקירת שב"כ, מיני רבות, ושאלו איך קוראים לאבא שלי – אמרתי שמשון, והחוקר שאל 'אתה גם חושב שאתה שמשון?'. זה החוקר שבא בתור פסיכולוג... מי ההורים של שמשון הגבור? מנוח ואשתו.

אין עוד **מאיר – רֹאים** – בסיפורי נביאים ראשונים. למה כתוב פעמיים? כמו שיש פעמיים "רֹאים" במתן תורה יש פעמיים "רֹאים" במנוח ואשתו – כנראה שגם החתן ואשתו הם כמו מנוח ואשתו, והילד יהיה שמשון הגבור (לא אבא שלהם, הילד שלהם).

מעלת "וילך מנוח אחרי אשתו"

חז"ל[סה] לומדים מהסיפור של מנוח ואשתו דבר שקשור לחתן וכלה: מכך שמנוח הלך אחרי אשתו אומרים חז"ל ש"מנוח עם הארץ היה". אבל יש גם "עם הארץ" למעליותא – "עם שבגינו נבראת הארץ"[סו], העם הנבחר הוא עם הארץ, קשור לארץ ישראל – וכך גם יש "הולך אחרי אשתו" למעליותא.

מי הראשון שהלך אחרי אשתו למעליותא, שה' אמר לו ללכת אחרי אשתו? היהודי הראשון, אברהם אבינו, שה' אמר לו "שמע בקֹלה"[סז]. ה' אומר לו – אתה חושב שאתה תלמיד חכם? תהיה עם הארץ. מה פירוש 'תהיה עם הארץ'? תגרש את ישמעאל מכאן. לא מתאים לתלמיד חכם לגרש את ישמעאל – תהיה עם הארץ, תלך אחרי אשתך, תשמע בקולה, לא רק תשמע בקולה אלא תראה את קולה.

גלוי משיח בתוך מנוח ואשתו

כמה שוה "**ומנוח ואשתו ראים**"? "**ואשתו**" שוה **תשובה**. הכל שוה 1074 – מה הערך הממוצע של כל מלה? **משיח**. **משיח משיח משיח**. איפה משיח מסתתר, מתחבא? בתוך "**ומנוח ואשתו ראים**", בטוי שמופיע פעמיים באותו ענין.

למה הבטוי "ומנוח ואשתו רֹאים" כתוב פעמיים? קודם שאלו את הנביא הזה, שהוא באמת מלאך, איך קוראים לך – אמר "למה תשאלו לשמי והוא פלֹאי". אחר כך כתוב "ומפלֵא לעשות [פסוק שאומרים כל יום בברכת 'אשר יצר', 'רופא כל בשר ומפליא לעשות'] ומנוח ואשתו רֹאים". מה הוא מפליא לעשות? חז"ל אומרים שלא רק שהוציא את האש מהצור – הוא הוציא את האש מהצור והיא אכלה את הקרבן. זה "ומפלא לעשות" – להוציא אש מהצור, "**ומנוח ואשתו ראים**", **משיח-משיח-משיח**. הפסוק הבא יותר מזה, "לא זו אף זו", אחרי שהאש אכלה את הקרבן ולהב האש עלה השמימה המלאך קפץ לתוך האש וגם הוא עלה השמימה ונעלם מהעין לגמרי, ועוד פעם כתוב "ומנוח ואשתו רֹאים", עוד פעם צריך **משיח-משיח-משיח**. צריך לראות את שני הדברים האלה, וכנראה מתוך שאתה רואה אתה נכנס לשריפה – גם עולה השמימה ואגלאי מילתא למפרע שאתה מלאך, קוראים לך פלאי (יש לנו מישהו שקוראים לו פלאי).

תשובה משמחה

מה לומדים מכאן? שצריך להיות "רֹאים" – הכל מתחיל מ"וכל העם רֹאים את הקולֹת", רואים את הנשמע. הגענו לזה מכך שרבי מאיר רואה דברים נסתרים – לא מחטט אלא רואה. יש לו עינים מאירות, הוא רואה את הלא-מודע (ולכן הוא בעל הנס), ולכן רואה

סה ברכות סא, א.
סו רש"י ויקרא כ, ב.
סז בראשית כא, יב.

שהחטאים יותר חמורים מהזדונות, מהעוונות והפשעים. זו שיטת משה רבינו – חכמה עילאה, רואה את הקולות. בענין התשובה של החתן והכלה – על כל החיים – עיקר התשובה הוא לזכות להתוודות לפי הסדר של משה רבינו, מלמעלה למטה, וממילא מתוך אור ישר יהיה גם אור חוזר.

לחיים לחיים, שתהיינה הרבה שמחות, והרבה תשובה – לא רק תשובה מיראה שהופכת זדונות לשגגות ולא רק תשובה מאהבה שהופכת אותם לזכויות ממש, אלא – תשובה בשמחה רבה, תשובה של "ונקה" לגמרי, שהכל יהיה בהתחדשות תמיד. מה יותר מלהפוך את הזדונות לזכויות? מה שכתוב שלעתיד לבוא יתגלה שישראל לא חטא מעולם. לא רק ש"ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא"[סח] אלא ישראל מעולם לא חטא[סט] – לא חטא, לא צריך שום דבר. כדי להגיע לכך גם צריך מדרגה של תשובה – תשובה משמחה, תשובה של חתן וכלה, "משמח חתן עם הכלה"[ע], תשובה משמחה שבאה מהכלה לחתן[עא].

אמרנו שהמלה "**ואשתו**" שוה **תשובה**. מה לגבי האיש? הוא צריך להיות מנוח. מנוח הוא מי שרוח הבריות נוחה הימנו, "כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו"[עב]. זו כל עבודת התשובה – להיות מנוח. מנוח, עם הארץ, הולך אחרי אשתו – "**ואשתו**" היא כבר **תשובה** משמחה. תשובה משמחה מגלה שאף פעם לא היה חטא, הכל תמיד היה בסדר, אין פה מה להפוך, לא לשגגות ולא לזכויות, תמיד היה בסדר. יש אנשים שזוכרים את כל מה שהיה אתם, מברכים את החתן והכלה שיזכרו שתמיד היה מאה אחוז בסדר – ואז "ומנוח ואשתו רֹאים".

[בקשו להזכיר שהיום ההילולא של איל נוקד.] שרו "ידיד נפש".

חיבור פסוקי "רֹאים"

נאמר עוד גימטריא יפה: אמרנו שיש שני פסוקים של "ראים" בתורה – "וכל העם ראים את הקולֹת" ו"קול דברים אתם שֹמעים ותמונה אינכם רֹאים". נראה אם מישהו יכול לעשות את החשבון שלהם, **ראים-ראים** לגזרה שוה, **מאיר-מאיר**. רק "**הקולֹת**" שוה **ישראל**, סימן שכל הקולות של מתן תורה הם שרש נשמת ישראל, "וכל העם [ישראל] ראים את **הקולֹת** [= **ישראל**]". גדול עליך? [המחשבון הפסיק לכתוב.] נשבר לו... "**וכל העם ראים את הקולֹת**" ו"**קול דברים אתם שֹמעים ותמונה אינכם רֹאים**" יוצא 3536. המספר הזה הוא כפולה של **הוי'**. בשני הפסוקים אין שם הוי' בפירוש, אבל הכל כאן "קול הוי'", כמו שבעה קולות בתהלים – המספר הוא **קול** פעמים **הוי'**! ממש פנינה, גימטריא מופלאה ביותר.

עוד יותר, מה התאריך היום, בהשגחה פרטית? **י סיון** – בגימטריא **קול**. שני הפסוקים האלה, מאז ששת ימי בראשית אמרו שצריך לדרוש אותם יחד ב-**י סיון**, **קול**, והם יוצאים "**קול הוי'**", **קול** פעמים **הוי'**.

ו. חילוקי כפרה וחילול השם

ארבעה חילוקי כפרה

עיקר האריכות במנחת חינוך הוא בענין ארבעה חילוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש[עג] (סוגיא בה פותחת אגרת התשובה בתניא):

סח סנהדרין מד, א.

סט וראה באורך מעין גנים ח"ב פרשת תצוה.

ע חותם ברכה אחריתא של שבע ברכות.

עא סידור עם דא"ח ד"ה "מהרה הוי' אלהינו".

עב אבות פ"ג מ"י.

עג יומא פו, א.

מי שעבר על מצות עשה ושב – מיד מתכפר, אינו זז משם עד שמוחלין לו.

מי שעבר על מצות לא תעשה – תשובה ויום הכיפורים מכפרים לו.

מי שעבר על כרת – צריך גם יסורים למרק את העון.

עד כאן אדמו"ר הזקן מביא בתניא, אבל יש גם דבר רביעי – שמשום מה לא מביא בתניא – מי שעבר על חילול השם, הדבר הכי חמור בתורה. מי שהולך עם כובע וחליפה צריך לדעת שכל רגע שהוא הולך בשוק הוא בסכנת עבירה הכי חמורה שיש – הוא צריך להיות "מופת הייתי לרבים"[עד] למעליותא. גם תשובה לא מספיקה על חילול השם, גם יום כיפור וגם יסורים לא מספיקים – רק בסוף מיתה ממרקת, גומרת את הכפרה.

יש במנחת חינוך אריכות של פלפולים על ארבעת החלקים האלה.

כללות הכפרה — מיתה (לצורך לידה)

שמתי לב שאם רוצים לתת סימן לכל סוגי הכפרה שיש שם – כולם רמוזים במלה **מיתה**: ראשי תבות **ת**שובה **י**ום **ה**כיפורים **י**סורים **מ**יתה (ה-**י** היא גם **י**ום וגם **י**סורים). גם על דברי תורה אומרים חז"ל "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן"[עה]. כמו שהוזכר, תשובה ווידוי הם בכל המומתין – "שוב יום אחד לפני מיתתך", וכל ענין התשובה הוא להכשיר את האדם לעבור עולם אחר. בחתונה עולים עולם. הרוגאטשובר[עו] אומר שמצות קידושין היא "פעולה נמשכת", כל יום מתחתנים, וממילא כל יום צריך לעשות תשובה מעומקא דלבא.

מיתה בגימטריא **תנה** – שלשת מילויי שם אהיה (**קסא קמג קנא**). מה ההבדל בין מיתה למות? ההיפך של מות הוא חיים, יש חיים ומות. כמה שוה **חיים** במספר סידורי – 41. כמה שוה **מות** במספר סידורי? אותו דבר. גם במספר קטן – שניהם שוים 14, **יד** ו-**יד** עתים של קהלת. למה עוד יש בדיוק אותו מבנה? **רמח** ו-**שסה** – **רמח** במספר סידורי שוה 41 ו-**שסה** במספר סידורי 41, ושניהם במספר קטן 14. "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע... ובחרת בחיים"[עז]. מה ההיפך של מיתה? לא חיים. מות הוא מצב, אבל מיתה היא פעולה. מה ההיפך? תחלת **כח** עתים בקהלת – "עת ללדת ועת למות"[עח], פסוק מפורש. לידה היא ההיפך ממיתה ומיתה היא בשביל להוולד מחדש. לא כתוב מות מכפר, אלא מיתה – פעולת מיתה, שאדם ממית עצמו – מיתה מכפרת על חילול השם, החטא של הדוסים, שהכי גרוע מכל החטאים שיש בתורה. שוב, בשביל מה המיתה? "עת ללדת ועת למות", בשביל להוולד מחדש. ממי לומדים שיום המיתה הוא יום הלידה? [משה רבינו.] גם מדוד המלך, אבל בעיקר ממשה רבינו.

מכיון שהמיתה היא לצורך לידה הכל שמח. אבל כדי להשלים את הלידה, לחדש אותה, להוולד מחדש, צריך למות – זו תשובה. "עת ללדת" היינו להתחיל לעשות משהו חיובי בחיים, אבל גם צריך להיות "עת למות" – מה זה? לא לתת לנחש לנשוך בעקב, לתת לאדם סיפוק וגאוה מהמצוה שהוא עשה, אלא להקדים את הנחש, להמית את עצמך בשפלות אמתית. ואז, זו סגולה לחיות – להוולד מחדש. כל הענין של התשובה הוא

עד תהלים עא, ז.
עה ברכות סג, ב.
עו ראה מפענח צפונות פ"ה.
עז דברים ל, טו-יט.
עח קהלת ג, ב.

בשביל להוולד – אתה עכשיו נולדת, זו מצות התשובה שלך. והיינו כנ"ל שעל ידי הוידוי, שלימות מצות התשובה, זוכים לחיים.

גורמי חילול השם; קידוש ה' בשלום בית

[הרב, חוץ מללכת עם כובע וחליפה ברחוב... מה זה חילול השם?] עכשיו אתה מחייך. כל זמן שאתה מחייך זה לא חילול השם... מן הסתם. אבל ברגע שתפסיק לחייך, עלול להיות חילול השם. יהודי צריך לחייך, במיוחד יהודי דתי. עיקר חילול השם הוא שלא מתגייסים. מהו קידוש ה'? שמתגייסים. צריך להתגייס למשהו, למשהו טוב. צריך שיראו עליך שהתגייסת, שאתה מגויס – שאתה חיל, חיל שמח עם חיוך על השפתים. זה קידוש ה'.

מישהו חשוב, אחד המקורבים הגבירים אצלנו, אומר שהרוסים כאן בארץ כולם שונאים את החרדים. למה? שלש סיבות: סבה ראשונה – שלא מתגייסים. סבה שניה – שלא עובדים, שהם פרזיטים. סבה שלישית – שהם מלוכלכים. צריך להזהר משלשת הדברים האלה. צריך להתגייס, ולעבוד קשה, ולהיות נאה, גם בחיצוניות. [אם שונאים רק כשיש את שלשתם – מספיק לעשות אחד...] תלוי אם יש לו עין יפה.

עיקר קידוש ה' מתחיל משלום בית אמתי. טעמי חילול השם שהזכרנו קודם הם בשמיעה וראיה: שמעו שלא התגייסת ושאתה חי על חשבון הצבור, חוש השמיעה, ורואים עליך שאתה הולך איך שאתה נראה, חוש הראיה. אבל יש גם חוש הריח, יותר גבוה מהכל – החוש של משיח. גם איך שאתה מריח... – שקשור לאיך שאתה נראה – אבל אם יש ליהודי שלום בית אמתי מתוך הריח שלו עולה ריח טוב. שכינה ביניהם מתבטאת בעיקר בחוש הריח – זהו גן עדן, שהוא הריחות הכי טובים שיש בעולם. זה כבר ממתיק, הופך את חילול השם לקידוש ה' אמתי. [**ענג** ר"ת **ע**בודה-**נ**קיון-**ג**יוס, וגם **נגע**...] תכתוב את זה בקול היהודי (הס"ת של עבודה-נקיון-גיוס הם **הנס**, רמז לרבי מאיר בעל **הנס**, בו טמון הכח להפוך את חילול השם לקידוש השם, להפוך את הנגע לענג).

חזיון יום הדין הגדול לרבי שמואל ויטאל

קיצור מהלך השיעור

בספר החזיונות לרבי חיים ויטאל מופיע גם חזיון של בנו, רבי שמואל, שמתאר את "יום הדין הגדול". במסגרת סעודת ראש חדש תמוז, לו שייך חוש הראיה-החזון, לימד הרב באריכות ובפירוט את אותו חזיון ציורי ומופלא. זו דוגמה יפהפיה לכך שהעיון בכל נקודה מתורתנו הקדושה מגלה נפלאות.

ב**פרק ראשון** מוסבר מעט מהו יום הדין הגדול, מדוע נבחרו שני הדיינים בחזיון — אדם הראשון, הדן לכל באי עולם על עניני "דרך ארץ קדמה לתורה", ורבי עקיבא, הדן את בני ישראל על התורה — ומוזכר שוטר בית הדין, ברוך בן נריה . ב**פרק שני** נידונה הלקאת שלשה מגדולי התנאים — רבי אליעזר, רבי יהושע ורשב"י — ומופיעה דמותו של המן האגגי, שבעצם אינו אלא רב שמואל בר שילת. ב**פרק השלישי** מופיע התנא רבי מאיר, שיוצא זכאי מלפני בית הדין (ומוסבר כיצד המן הוא העומד בין רשב"י לרבי מאיר). ב**פרק הרביעי** יש הרחבה גדולה על דמותו המיוחדת של ברוך בן נריה ו**הפרק החמישי** חותם בהבנת מיקומו של רבי שמואל ואביו רבי חיים בתוך החזיון.

חשוב להדגיש כי העיון בחזיון היה רק חלק אחד מתוך סעודת ראש חדש, ולקוצר היריעה גם בו הושמטו חלקים שונים (ובפרט ביחס לדמותו של רב שמואל בר שילת) — השיעור המלא נשלח ברשימת התפוצה של "גל עיני" (אליה ניתן להרשם במייל המוזכר בהקדמה ובגב החוברת).

א. יום הדין הגדול — הדיינים והשוטר

חזון נבואי וחזיון לילה

החוש של חדש תמוז הוא חוש הראיה. יש גם ראיה פשוטה, שאני רואה את המציאות שמולי, ולמי שזוכה יש גם ראיה של דברים נסתרים (ראיית הרז שבכל דבר, שדווקא כאשר רואים אותו אפשר להאיר את הדבר, כמבואר בשם הבעל שם טוב[א]). על משה רבינו נאמר "ותמֶנת הוי' יביט"[ב], ובכל יהודי יש בו ניצוץ של משה רבינו, כמבואר בתניא[ג], לראות את תמונת המציאות מתוך עיני ה' כביכול (כפירוש אדמו"ר הזקן לביטוי[ד]). כל שכן שבכל יהודי יכול להתקיים האמור ביחזקאל הנביא (בפתיחת מעשה מרכבה, חזון שנגלה

נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. סעודת ר"ח תמוז — ל' סיון תשע"ח, כפר חב"ד.

א "היום יום" ו' אלול (נתבאר בארוכה בהתוועדות ט"ז אלול תש"ע, ובכ"ד).

ב במדבר יב, ח.

ג פמ"ב.

ד הובא בחנה אריאל שלח (ובכ"ד).

ליחזקאל בחדש תמוז[ה]: "**נ**פתחו **ה**שמים **ו**אראה **מ**ראות **א**להים" (ר"ת **אמונה**, כנודע[ו]).

הנביאים מלאים חזיון, חזון (**יחזק**אל, משרש **חזק**, הוא נוטריקון **חז**יון **ק**דוש). אחד מפירושי ה-**ח** של תמוז הוא לשון **ח**זון. יש חזון ויש חזיון – חזון הוא נבואה, מראה לעתיד, וחזיון הוא "חזיון לילה", כמו שכתוב בספר איוב "בחלום חזיון לילה"[ז]. חזיון הוא בדרך כלל חלום נבואי. בכל אופן, תמוז הוא חדש מאד טוב בשביל חזיונות.

ספר החזיונות של מהרח"ו

חוץ מהתנ"ך, שיש בו הרבה חזיון, יש כמה גדולי ישראל שכתבו "ספר החזיונות". יש ספר חזיונות של אחד מהכי גדולים, ומתוך מה שנקרא נראה עוד יותר כמה הוא גדול – רבינו **ח**יים ויטאל. שמו מתחיל ב-**ח**, האות של חדש תמוז (קודם הזכרנו את רבי **ח**יים בן עטר, בעל אור החיים הקדוש, שיום ההילולא שלו הוא בט"ו תמוז. ספרו העיקרי של כל אחד משני הגדולים האלה נקרא על שם **ח**יים – "עץ **ח**יים" ו"אור ה**ח**יים"). הוא לא היחיד שכתב חזיונות – גם רבי אברהם אבן עזרא כתב חזיונות, גם רבי נחמן כתב חזיונות, הרבה צדיקים גדולים כתבו חזיונות. אבל הכי מפורסם הוא ספר החזיונות של רבי חיים ויטאל, תלמידו המובהק של האריז"ל.

האריז"ל אמר לו: 'אני משיח בן יוסף, אבל אתה, תלמידי המובהק, משיח בן דוד'. בתוך כתבי האריז"ל הרגילים הרבה פעמים רבי חיים ויטאל מספר על שיחות שלו עם האר"י רבו. בדרך כלל הרב היה מחזק את התלמיד, תוך כדי שהוא אומר שידע שהוא גלגול של רבי עקיבא וכו'. כך בדרך כלל, נוגע למה שנקרא, ויש גם שאמר שהוא משרש משיח בן דוד. האריז"ל עצמו הוא משרש משיח בן יוסף.

"יום הדין הגדול" — מעבר מהאלף הששי לשביעי

נקרא בפנים:

לו. [קודם כל, רואים שהחזיון הוא מחדש אדר, שכפי שהוזכר בחלק הראשון קשור לחדש תמוז (שצירוף שם הוי' שלו יוצא מר"ת פסוק מהמגלה – "**ז**ה איננו שו**ה** לי"[ח]). **כ' לאדר שני** [חמשה ימים אחרי פורים, בין גאולה לגאולה, בין פורים לפסח – עדיין בתוך ההיקף של פורים. כותב כאן רבי חיים ויטאל, אבל לא חזיון של עצמו אלא של בנו:]. **חלם שמואל בני** [שהדיר את כתבי אביו – כל שמונה השערים, שהכי מדוייקים בלשון, נערכו על ידי רבי שמואל ויטאל, שערך-הידר את כתבי אביו[ט].] **שהיה אז יום הדין הגדול**

כבר מתחיל משהו חזק מאד. הוא חולם – חזיון בחלום, "בחלום חזיון לילה" – שזהו

ה יחזקאל א, א.

ו מובא בשם רבי נתן מברסלב זצ"ל ונתבאר בכ"ד.

ז איוב לג, טז.

ח אסתר ה, יג. סודות פסוק זה ורמזיו נתבארו בארוכה בשאר חלקי השיעור (ולמחרת, מוצאי א' תמוז, במפגש לפותרי "ברכות בחשבון").

ט יש כאן 'סדר' של שלשה דורות (ענינו של 'סדר' מבואר במ"א): **יצחק** (האר"י הקדוש) **חיים** (רבי חיים ויטאל) **שמואל** (רבי שמואל ויטאל) = 653. ידוע ש**בראשית** = **שלשה דברים** [דבָּרים, מנהיגים] **יחד**, כאשר הפירוש שלהם הוא "[בראשית, ברא] **אלהים** [את] **השמים** [ואת] **הארץ**" (אלהים כנגד האלהי רבינו יצחק, השמים כנגד רבי חיים ויטאל, הארץ כנגד רבי שמואל ויטאל) = 777 (3 פעמים 259, **ראובן**), וביחד עם 653 הנ"ל = 1430 = 55, **הכל**, פעמים **הוי'** ב"ה וכו' (לקמן יתבאר עוד 'סדר' של שלשה שעולים יחד 777 וביחד עם 653 = 1430). 653 יחד עם כל הפסוק הראשון של התורה, "**בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ**" ("בראשית ברא אלהים" כנגד יצחק, "את השמים" כנגד חיים, "ואת הארץ" כנגד שמואל) = 3354 = 3 פעמים (כלומר שהערך הממוצע של שלשת הזוגות הוא) "**שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד**".

יום הדין הגדול'. מהו יום הדין הגדול? יש יום דין פרטי, 'יום דין קטן', ויש "יום הדין הגדול". יום הדין הקטן הוא אחרי 120 שנה של כל אחד, אם ילך לגן עדן או להיפך. אבל יום הדין הגדול הוא על כל באי עולם במשך כל ימות עולם, מעבר מה"שית אלפי שנין דהוי עלמא" לאלף השביעי, "חד חרוב"[יא]. מצד אחד האלף השביעי הוא "יום שכולו שבת"[יב], עולם השכר על כל מה שעשינו בעולם הזה, ומצד שני הוא עולם של תהו, "חד חרוב" – עצמה של אורות דתהו.

כמו בכל מקום שצריך להיות מעבר בין מציאות למציאות, בין מהות למהות, בין עולם לעולם – צריך להיות משהו באמצע שמחבר אותם. לאחרונה אנחנו מדברים על סוד הצלם, שהוא ממוצע. הממוצע הוא גם מעבר. איך קוראים היום למעבר בין עולם לעולם? 'חור תולעת'. יש 'חור תולעת' בין העולם הזה לאחרי מאה ועשרים, שנקרא בקבלה סוד "מעבר יבק"[יב]. מה הדבר המקביל בין "שית אלפי שנין" לאלף השביעי, משהו אחר לגמרי – "יום הדין הגדול". כאן רבי שמואל ויטאל רואה בחלום – צריך להכנס לחלום – שעכשיו "יום הדין הגדול".

הדיינים: אדה"ר לאומות העולם (דרך ארץ) ורבי עקיבא לישראל (תורה)

שוב: רבי שמואל ויטאל חולם, יש לו חזיון, שהוא ב"יום הדין הגדול". ומי הוא רואה שם?

והיה אדם הראשון ור' עקיבא דיינים לכל באי עולם

ביום הדין דנים כל אחד, את כל באי עולם – זהו יום של החשבון הסופי, "בֹּאו חשבון"[יג] לכל העולם. אז צריכים דיינים. בדרך כלל צריך שלשה דיינים, אבל כאן משום מה יש רק שני דיינים – יוצא דופן, כנראה יום הדין הגדול לא שומר את ההלכות הפשוטות. מי הם הדיינים? אדם הראשון ורבי עקיבא, הם דנים את כולם.

האם יש למישהו רעיון למה צריכים להיות שני דיינים, שדנים את כל באי עולם מאז בריאת העולם? בשביל לדון מה מגיע לך צריך את אדם הראשון ואת רבי עקיבא ביחד. לכאורה הפשט הוא שכל באי עולם הם צאצאי אדם הראשון, גם היהודים וגם להבדיל הלא-יהודים, ויום הדין הגדול הוא לכולם – כמו שכתוב בגמרא, בתחלת מסכת ע"ז – גם לאומות העולם. כדי לדון את כולם צריך דיין ששייך לכולם, ואדם הראשון שייך לכולם. בכל אופן, הפנימיות של באי עולם היא היהודים – צריך להם דיין מיוחד, שיצטרף לאדם הראשון.

אדם הראשון ורבי עקיבא הם על דרך "דרך ארץ קדמה לתורה"[יד]. רבי עקיבא הוא עמוד התווך של התורה שבעל פה, של היהדות,

---

י **יום הדין הגדול** בגימטריא 173 — יש פה כמה אנשים שנמצאים עמוק בזה, כל מי שעובד ב"**גל עיני**"... שוה גם "**אנכי הוי' אלהיך**" וכו', הנקודה האמצעית של **משה**.

יא ר"ה לא, א; סנהדרין צז, א.

יב ודוגמה יפה להשגחה פרטית: **חור תולעת** (מונח מודרני המתורגם מ-wormhole באנגלית) עולה י"פ **יבק**.
ורמזים נוספים: המלה **יבק**, ראשי תבות **י**חוד-**ב**רכה-**ק**דושה, כידוע, עולה **יום-יום**, יום במילוי, **יוד וו מם** (חלק המילוי של כל האות שוה לאות עצמה). יש "מעבר יבק" ויש "יום הדין הגדול" (**יבק** = **יום-יום** = **דין הגדול**), "יום ליום יביע אמר" (תהלים יט, ג).
יש גם תופעה יחודית מאד, תופעה נדירה לגמרי: אם מחשבים כל אות במלה **יום** במשולש (55, 21, 820) עולה 896, **תמימות**. האם המספר הזה הוא כפולה של **יום**? הסיכוי שכן הוא בדיוק 1/56, סיכוי קלוש, אבל 896 עולה בדיוק 16 פעמים **יום**. וראה זה פלא, אם מחשבים באותה צורה ממש את "**יום הדין הגדול**" מקבלים 2768, מספר שעולה 16 פעמים "**יום הדין הגדול**" (173 כנ"ל) — בדיוק אותה תופעה במלה **יום** ובכל הביטוי יחד! הסיכוי לזה הוא אחד בקרוב למליון, משהו מאד מאד נדיר. אם כן, "יום הדין הגדול", שהוא באמת "היום הגדול" ב-**ה** הידיעה של ימות עולם.

יג במדבר כא, כז.

יד ויקרא רבה ט, ג; תנא דבי אליהו רבה פ"א.

ואדם הראשון שייך לכל האנושות. שוב, כדי לדון את כולם צריך את אדם הראשון, וגם בשביל עם ישראל בפרט צריך את אדם הראשון, שידון את הדרך ארץ של היהודים, ביסט דו א מענטש צו ניט. אם כן, זהו לא בית דין של שנים, אלא כל אחד דן יחידי בענינו. אדם הראשון בגדר "דן יחידי" לגבי דרך ארץ ורבי עקיבא לגבי התורה שבאה אחריה.

מה עוד אפשר לומר על רבי עקיבא שקשור לכל היהודים בפרט? הוא בעל תשובה. ארבעים שנה הוא היה עם הארץ. מה היה עושה כשהיה רואה תלמיד חכם? גם נושא של חוש הראיה, החוש של תמוז. כשראה איזה דוס רציני אמר "אנשכנו כחמור"[טו] – כדי לדון את כל היהודים צריך אחד שיש לו חוש בשנאת תלמידי חכמים, שיוכל לדון את כולם לכף זכות, לדעת שיכול לצאת רבי עקיבא גם ממי ששונא ת"ח (עם הארץ למהדרין). דווקא רבי עקיבא, שקודם שנא בתכלית – "תכלית שנאה שנאתים"[טז] – את הדוסים ותלמידי החכמים, יכול לדון את היהודים. יש לו נקודה חמה כלפי כולם.

השוטר – ברוך בן נריה

איפה התקיים הדין? הרי יום הדין הגדול צריך בית ("**בית גל עיני**" – '**בית יום הדין הגדול**'...). הכל קרה בבית הפרטי של רבי חיים ויטאל, כך ראה בנו בחזיון:

והיו יושבין בחדר ביתי האמצעית

[פעם היה חדר בתוך חדר. הדיינים וכל הבאים ישבו בחדר האמצעי.] **אצל החלונות** [הוא מתאר בדיוק את המיקום.].

וברוך בן נריה היה השוטר שלהם.

מצוה להעמיד "שֹׁפטים ושטרים", צריך שוטר שיבצע את הדין, שאם אתה חייב מלקות הוא ירביץ לך. מי היה השוטר? ברוך בן נריה, תלמידו המובהק של ירמיהו הנביא ואחר כך הרבי של עזרא הסופר. הוא היה זקן, לא יכול היה לעלות לארץ, וכל זמן שהוא חי בחו"ל עזרא לא זז ממנו[יז]. אף על פי שיש מצוה לבוא לארץ, במיוחד עזרא הסופר, ממייסדי הבית השני – אבל כל זמן שהרבי שלו חי הוא לא זז מבבל. אחרי שברוך מת עזרא הגיע לכאן. בתור תלמיד ברוך היה הסופר של ירמיהו[יח] – חוץ מספר ירמיהו הוא גם רשם את איכה (קינות) מפי ירמיהו הנביא. ברוך לגבי ירמיהו הוא כמו רבי אבא לגבי רשב"י – תפקיד חשוב ביותר. תיכף נבין למה דווקא הוא השוטר כאן, מכל הצדיקים, מכל צדיקי עולם. כבר מתחיל להיות מאד מענין – אדם הראשון ורבי עקיבא דיינים וברוך בן נריה השוטר.

ב. הלוקים בבית הדין

הלקאת גדולי התנאים

וזה ברוך היה יושב בביתי החצונה

[הדיינים בפנים והשוטר בחדר החיצוני, מקבל אותם וגם אחרי שמלקה אותם פוטר אותם לשלום. איפה הוא נותן מלקות? בחדר החיצוני. הדיינים קוראים לאדם לחדר האמצעי, דנים אותו, ובחדר החיצוני ברוך מטפל בו.

הוא ממשיך לספר: ראיתי משהו מבהיל

טו פסחים מט, ב.

טז תהלים קלט, כב.

יז מגילה טז, ב.

יח יש פה עוד 'סדר' חשוב: **ירמיהו ברוך עזרא** = 777 (**ג** פעמים **ראובן**, הערך הממוצע). לעיל ראינו ש"**אלהים**... **השמים**... **הארץ**" = 777, ושהם כנגד **יצחק** (האריז"ל) **חיים** (רבי חיים ויטאל) **שמואל** (רבי שמואל ויטאל), שעולים 653, וביחד עם 777 עולים 1430, **הכל** פעמים **הוי**' כו'. וכן, ועוד יותר בפשטות, יש לכוון את ה'סדר' של **יצחק חיים שמואל** כנגד ה'סדר' של **ירמיהו ברוך עזרא** (הר"ת של הששה = 400, כ ברבוע. הרוס"ת יחד עם האותיות השניות = 1144, שאר האותיות = 286, יחס של **א**:**ד** — 11 פעמים **הוי**' ו-44 פעמים **הוי**').

את הרעיון, שברוך בן נריה] **מלקה** [שלשה מגדולי עולם, שלשה תנאים לפני ואחרי הדור של רבי עקיבא:] **לר' אליעזר** [בן הורקנוס, "בור סוד שאינו מאבד טפה"[יט]. יכולתי לומר שמלקה אותו כי הוא "שמותי"[כ], אבל אי אפשר לומר כך, כי מלקה גם חברו החולק עליו, רבי יהושע:] **ור' יהושע ורשב"י** [שומו שמים, כל החוזים-המקובלים באים ממנו – הוא בעל ספר הזהר, מלקים אותו?! מלקים את הרבי?!],

כי אין איש נמלט מיום הדין [לא יעזור שום דבר. מלקים כאן את שלשת התנאים הכי גדולים. יום הדין הגדול הוא מטחנה שכולם נכנסים אליה וכל אחד מקבל את שלו. "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"[כא], לכל אחד היה לפחות איזה רגע של סיפוק אישי. ביום הדין הגדול באים בחשבון עם כולם, לא יעזור שום דבר – היית מבסוט מעצמך רגע אחד, תקבל מה שמגיע לך... לשם כך צריך ללמוד "פרק בעבודת ה'". לכן הוא רואה שכולם מקבלים שם מלקות, על ידי מי? ברוך בן נריה. על פי מי? אדם הראשון ורבי עקיבא. רבי עקיבא כאן הוא עיקר הפוסק לגבי החכמים – אדם הראשון הוא דרך ארץ, ורבי עקיבא פוסק לרבנים. הוא פוסק כאן מלקות לשני הרבנים שלו, ולתלמיד המובחר שלו. זה תלמיד ורב מענין... ציור מענין, יש לו שני רבנים ותלמיד הכי טוב והוא פוסק להם מלקות. רבי עקיבא כנראה ראוי להיות משיח (ואכן הוא בן יוסף).

אם משיח הוא כמו רבי עקיבא, שעד גיל ארבעים היה רואה תלמיד חכם ונושך אותו כחמור מתוך שנאת עם הארץ לתלמידי חכמים, יש איזו נקודה בתוך הלב שלו שלא אוהב צדיקים גמורים. כתוב בקהלת[כב] "אל תהי צדיק הרבה". צדיק גמור יכול להיות צדיק גמור של תניא – עליו לא מדברים, אין כאלה – ויכול להיות "צדיק הרבה" של קהלת, ומשיח לא אוהב כאלה, לכן משיח אומר "אל תהי צדיק הרבה".

איך יתכן שרבי עקיבא פוסק מלקות גם לשני הרביים שלו וגם לתלמיד שלו? כנראה מרגיש שהם מדי צדיקים. יש מכות כי אתה רשע ויש מלקות כי אתה צדיק. אצל חסידים יש המון סיפורים כאלה – מי שאמר איזה רוה"ק היו משכיבים אותו על השלחן ונותנים לו מלקות, מה, אתה צדיק?! מי יכול להרגיש שמגיעות לו מלקות כי הוא צדיק – או התלמיד שלו או הרבי שלו, בדיוק מה שיש כאן. ככה הוא רואה, זה מה שקורה בחדר החיצוני של בית גל עיני, בית יום הדין הגדול.],

יראת שמואל הרואה מיום הדין

שוב, כתוב כאן שאף אחד לא נמלט מיום הדין, והוא מביא לכך הוכחה:

כנודע מפסוק "למה הרגזתני לעלות" [כאן מביא פסוק ששייך לשמו, שמואל. סתם שמואל הוא על שם שמואל הרמתי, שמואל הנביא, שמואל הרואה – היחיד שנקרא "הרואה". גם שייך לחדש תמוז, חוש הראיה, תיקון ראובן.

אחרי שמואל נפטר בגיל **בן** בא שאול המלך, שהומלך על ידו, אל אשת האוב – הוא עצמו בער את האוב מהארץ, אבל כעת לא ידע מה לעשות, שמואל מת. בעלת אוב אחת נשארה-נמלטה בכל גבול ארץ ישראל, אחת שלא בער, והוא הלך אליה ובקש שתעלה את

יט אבות פ"ב מ"ח.
כ שבת קל, ב (ובכ"ד).
כא קהלת ז, כ.
כב שם שם, טז.

הרבי שלו. היא עשתה כן, וכאשר ראתה איך הוא עולה הוא אמר "למה הרגזתני להעלות אֹתי"[כג]. חז"ל[כד] מפרשים ששמואל פחד. הוא צדיק גמור, שקול כנגד משה ואהרן, למה הוא פחד? כתוב בחז"ל שהוא פחד כי היה נדמה לו שמעלים אותו מהקבר כי עכשיו הגיע יום הדין הגדול. הוא יודע שביום הדין הגדול אף אחד לא נמלט – גם אני, גם משה ואהרן – ולכן הוא פחד. משמואל לומדים שיום הדין הגדול הוא פחד עבור כולם. שוב, מה ראה רבי שמואל ויטאל שם? שגם רבי אליעזר וגם רבי יהושע וגם רשב"י לוקים.].

הלקאת המן בסמוך לתנאים

אח"כ היה מלקה את המן האגגי [לא סתם החזיון הוא בתוך ההיקף של פורים. קודם מכניסים את רבי אליעזר הגדול, אחר כך את רבי יהושע ואחר כך את רשב"י ללקות. פלא, הוא לא תמה עדיין מה קורה כאן – הוא עצמו מבין שגם הכי גדולים יכולים לקבל עונש, כי אף אחד לא נמלט מיום הדין הגדול. מה מוזר לו? שאחרי שלשת אלה מגיע בתור המן האגגי – כולם כאן בתור. כעת רבי שמואל ויטאל יוצא מהשויון שלו. למה? איזה תור עשו כאן? מזמינים קודם את רבי אליעזר, רבי יהושע ורשב"י ואחר כך את המן האגגי?! מה זה הדבר הזה?!]. **והיה בני תמיה, מה זכות היה לו להמן, להיות נידון** [לקבל תור למשפט] **אצל ג' גדולי עולם הנד'** [סמוך שלשת התנאים הגדולים ביותר. מה קורה כאן?]**?**

סוד רב שמואל בר שילת

ויאמרו [לרבי שמואל, שכאן מארח את כל יום הדין הגדול, ושואל את רבי עקיבא ואדם הראשון – איזה מן תור עשיתם?! דרך אגב, לפי מנהג חב"ד מכים דווקא ב"המן האגגי" או כאשר הוא מוזכר בתואר אחר – לו מגיעות מכות, לסתם המן לא. שוב, איך הוא בא אחרי שלשת התנאים? ענו לו:], **לפי שמצדו הא', הסמוכה להם** [יש לו בחינה שסמוכה לשלשת התנאים.], **יצא משם רב שמואל בר שילת** [אמורא בבבל, שכתוב שהוא "מבני בניו של המן"[כה].] **והוא הנידון עמהם ואינו המן עצמו כמו שאתה חושב** [אמרו לו אדם הראשון ורבי עקיבא – אתה רואה כאן את המן האגגי, כנראה התלבש כמותו, אדם רואה לעינים, אבל באמת נמצא כאן מי שיצא ממנו, רב שמואל בר שילת. מה רואים? שגם הצדיק – רב שמואל בר שילת, נראה כמו המן האגגי. הוא יהודי צדיק, אבל הוא נראה כמו סבא רבא שלו, רשע מרושע.].

מי הוא רב שמואל בר שילת, מה המיוחד בו? הוא מלמד תינוקות[כו]. כתוב ש-**תינוק** שוה **משיח בן יוסף**. כל תינוק של בית רבן מגלה את ניצוץ משיח בן יוסף, כל העולם כולו קיים "על הבל פיהם של תינוקות של בית רבן"[כז]. רב שמואל בר שילת הכי מסור, מה מסופר עליו בגמרא[כח]? היה לו גן ליד הבית שלו, 13 שנה רצופות לא היה לו זמן להכנס לראות את הגן (גם שייך לחוש הראיה), כי יומם ולילה היה מסור למלאכת הקדש, לא לעשות את מלאכת ה' רמיה. אחרי 13 שנה פעם אחת הוא

כג שמואל-א כח, טו.

כד חגיגה ד, ב.

כה ראה תולדות תנאים ואמוראים ח"ג ערך 'רב שמואל בר שילת' (וקודם בערך 'רבי עקיבא בן יוסף') שכן צריך לגרוס בסנהדרין צו, ב.

כו מתוך חלק זה — וחלקים נוספים בשיעור — נדפסה נקודת-חינוך בשם "חינוך לאמונה" (בגליון ואביטה פרשת חקת).

כז שבת קיט, ב.

כח ב"ב ח, ב.

כן נכנס לגן, ואז בא רב, רבו, ושאלו "שבקת למהימנותך", עזבת את האמונה-הנאמנות שלך?! הוא אמר – גם עכשו, דעתי עלייהו. לכן עליו דרשו את הפסוק "ומצדיקי הרבים ככוכבים"[כט].

מתוך כך אפשר להסביר למה הוא סמוך לרשב"י, עליו נאמרה[ל] תחלת הפסוק – "והמשכלים יזהרו כזהר הרקיע". מה ההמשך? "ומצדיקי הרבים ככוכבים". מצד אחד הוא סמוך להם, "מצדיקי הרבים" אלו הם "מלמדי תינוקות". העיקר הוא רב שמואל בר שילת. אפשר ללמוד מכאן הרבה דברים. קודם כל, שכל מלמד – אם הוא מלמד טוב – הוא מבני בניו של המן. כלומר, בא לעשות תיקון של המן, לא סתם המן אלא המן האגגי. הוא גם שייך לשמואל כאן. יש כאן חזיון של שמואל, הביא את הפסוק משמואל הרמתי, "למה הרגזתני", וכעת מזכיר את רב שמואל בר שילת.

נחזור: מכל דבר כאן לומדים הרבה. לומדים למה בתור של יום הדין הגדול המן האגגי נכנס מיד אחרי רשב"י. על אף החידוש הגדול הנראה לעינים, שמי שבאמת דנים הוא רב שמואל בר שילת, בכל אופן הוא נראה כמו המן האגגי. כלומר, מרשע גמור יוצא צדיק גמור, ואותו צדיק גמור דומה לרשע גמור.

ג. רבי מאיר — זכאי בדינו

דינו של "חכמים"

אח"כ הכניסו לדון בחדר הנז' את חכם א' שהיה נק' שמו חכמי"ם [כל אחד שמזמינים להכנס ליום הדין הגדול, למשפט, מכריזים את מי מזמינים. כמו שיש היום בכל משרד שאומר מי עכשיו בתור. כעת שומעים – 'יכנס חכמים'.]. **וישאל עליו, מי הוא זה? ויאמרו לו, "מאן חכמים? ר' מאיר"** [מאמר חז"ל מפורש, שכל פעם שכתוב במשנה "חכמים" סתם היינו רבי מאיר[לא]. דברנו על רבי מאיר, ששייך לחוש הראיה של חדש תמוז[לב].].

המן האגגי — סוד הצמצום בין רבי מאיר לרשב"י

המן האגגי (רב שמואל בר שילת) נידון בין רשב"י לרבי מאיר – מה הסוד בכך שהוא עומד ביניהם? במושגים שדוברו לאחרונה[לג], בסוד הצֶלֶם (שהוא ממוצע-מחבר בכל מקום), המן האגגי הוא כאן סוד הצלם שמחבר בין רשב"י לרבי מאיר. רשב"י ורבי מאיר הם שני תלמידיו הגדולים של הדיין השני, רבי עקיבא. לרבי עקיבא היו חמשה תלמידים גדולים[לד] כנגד הנרנח"י של עצמו – רבי שמעון הוא היחידה (ה-**ם** הסתומה של הצלם) ורבי מאיר הוא החיה (ה-**ל** של הצלם). מי אמר על עצמו שהוא המשיח? רבי מאיר[לה]. רבי מאיר, "שמאיר עיני חכמים"[לו] ובעצמו נקרא חכמים, הוא המקיף דחיה. גם ימי היארצייט שלהם סמוכים – רבי מאיר בפסח שני ורבי שמעון ב-**לג** בעומר. ימי היארצייט עולים – מה-**ל** של הצלם דרבי עקיבא ל-**ם** שלו. כל התקופה הזו שייכת לתלמידי רבי עקיבא, רק שהם, רבי מאיר ורבי שמעון (יחד עם עוד שלשה תלמידים), חיו – החיה היא רבי מאיר

כט דניאל יב, ג.

ל ראה זהר ח"ג קכד, ב.

לא סנהדרין פו, א: "סתם מתני' ר' מאיר".

לב ראה גם שיעור י' סיון ש"ז בסוד **מאיר** אותיות **ראם** (נדפס בחוברת "ואביטה" זו).

לג החל משיעור שבת בחקתי ש"ז (נדפסו בעלוני ואביטה נשא-בהעלתך-שלח).

לד ראה יבמות סב, ב.

לה ירושלמי פ"ט ה"ג.

לו עירובין יג, ב.

והיחידה רבי שמעון, וביניהם (בין ה-**ם** של הצלם ל-**ל** שלו) יש צלם בפני עצמו, מקיף של המן האגגי[לז].

מה ההסבר הפנימי? כתוב "צדיק **באמונתו** יחיה"[לח], הצדיק חי ב-**ב אמונות**, שהם שני המקיפים חיה-יחידה[לט] – אמונת החיה (המקיף הקרוב) היא אמונה בהתחדשות הבריאה בכל רגע ואמונת היחידה (המקיף הרחוק) היא התקשרות בעצמות ה'[מ]. אם כן, מה הוא הצלם של המן האגגי? האמונה בהתחדשות הבריאה בכל רגע, היא אחרי הצמצום, במקום בריאת ועמידת העולמות. האמונה של היחידה היא התקשרות לה' לפני הצמצום – משם בא כח המסירות נפש, שם אתה מת ("אדם כי ימות באהל"[מא] – אין דברי תורה מתקיימים אלא במי שממית את עצמו עליה"[מב]). למה המן האגגי באמצע? כעת מבינים מי הוא בכלל. המן האגגי, שרצה להשמיד את כל עם ישראל, הוא ה"פסיק טעמא" בין "הוי' הוי'"[מג], סוד הצמצום הראשון[מד], ההעלם וההסתר של אור אין סוף ב"ה מן הנבראים. ההפסק בין היחידה לחיה הוא שרש המן האגגי.

הכרעת ההלכה כרבי מאיר

מה שמענין כאן, שלא קוראים לרבי מאיר בשמו אלא חכמים, "מאן חכמים? רבי מאיר".

כמה שוה **רבי מאיר**? 463. כמה שוה **חכמים**? 118. מה ההפרש ביניהם? 345, **משה**. רואים מכאן ש**רבי מאיר** הוא **משה-חכמים**. מכנים אותו חכמים, לרמוז שהוא בעצם משה רבינו[מה], ומשה רבינו הוא בעיקר סוד החיה (**משה = יה**, שם החכמה, פעמים **חיה**, דרגת החכמה), אבל הוא שואף לסוד היחידה (סוד "ישמח משה במתנת חלקו" – "**ישמח משה**" היינו **משה-משיח**, "הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון" שעולה 703, המשולש של 37, **יחידה**)[מו]. מה זה אומר לגבי רבי מאיר? למה במשנה רבי כינה את רבי מאיר חכמים? לא רק שהוא כינה אותו חכמים, אלא סתם משנה כרבי מאיר. למה עשה כך? כי רצה לפסוק הלכה כמותו. רבי מאיר לא עמדו חבריו על סוף דעתו, כי הוא בחינת יחיד והם רבים ו"יחיד ורבים הלכה כרבים". רבי רצה להתחכם, לכן אמר סתם משנה כמותו וקרא לו חכמים – נתן לו כח של רבים.

יחיד הוא עולם האצילות ורבים הם עולמות בי"ע[מז], והלכה כמו המציאות למטה. השיטה של רבי היא לקרוא לרבי מאיר "חכמים" ולסתום את המשנה כמותו, וכך לתת לו כח של רבים. מי הוא משה? היחיד שביחיד, הכי עליון – אין יחיד כמו משה רבינו. גם אם משה רבינו היה יושב בסנהדרין, וכל הרבים היו נגדו (נגד שיקול דעתו, לא נגד נבואתו), קיים הכלל ש"יחיד ורבים הלכה כרבים". מיהו **רבי מאיר**? הוא שוה **משה-חכמים**. בפרשה הקודמת משה היה צריך להסמיך שבעים זקנים, חכמים – יש להם מעלה, אף שמקבלים רק ממשה, ובלי משה גארנישט, אבל עכשיו הם רבים ואם משה

לז י"ל האגגי מלשון גג, סוד הגלגלתא שבין האוירא שבתוך הגלגלתא ושם מאיר הדעת דרדל"א, רבי מאיר, לבינה דרדל"א השורה על גבי הגלגלתא, סוד ה"אובנתא דלבא", רבי שמעון, וד"ל.

לח חבקוק ב, ד.

לט ראה לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" (וביאורו בארוכה בשיעור אמונה ובטחון 8 — כ"ז שבט ש"ז).

מ ראה סוד ה' ליראיו כללי השערים פרק ח.

מא במדבר יט, יד.

מב ברכות סג, א (ובכ"ד).

מג שמות לד, ו.

מד ראה גם אור ישראל ח"א עמ' עד-עה.

מה עוד בענין הקשר בין רבי מאיר ומשה רבינו ראה שיעור אור לי' סיון ש"ז (נדפס בגליון ואביטה זה).

מו ראה שעשועים יום יום פרשת וילך יום ה.

מז לקוטי הש"ס שבת, ובכ"ד.

נגדם (בשיקול הדעת) לכאורה הלכה כמותם. מיהו רבי מאיר, בחינת משיח בין כל התנאים? אחד שהוא גם יחיד וגם רבים, נושא הפכים – גם **משה** וגם **חכמים**, בגימטריא **רבי מאיר**. זה נוסך אור על ההמשך כאן.

רבי מאיר ותלמידיו — בעלי תשובה

[שוב, מכריזים במכשיר 'יכנס חכמים'. רבי שמואל שואל מי הוא חכמים, ועונים לו "מאן חכמים? רבי מאיר".] **וידינו אותו ויצא זכאי בדינו** [פלאי פלאות, עד עכשיו כולם קבלו מלקות, אף אחד לא נמלט מ**גל עיני** חוץ מרבי מאיר – לא רבי אליעזר, לא רבי יהושע ולא רשב"י ולא המן האגגי דהיינו רב שמואל בר שילת זכותו יגן עלינו. רק אחר כך נכנס רבי מאיר ודנים אותו. לא סתם, דנים אותו! והוא יוצא זכאי. כל הכבוד לדיינים האלה, שיש אחד שמזכים אותו. אם לא היה אף אחד שמזכים אותו היה כמו בית דין שכולם לכף חובה. אחד זכאי מצדיק את כל העונשים, רבי מאיר שיוצא זכאי מצדיק את כל המלקות שקבלו הקודמים (והבאים אחרי כך).

מי קרא פעם את סדר הדורות? כאשר רבי מאיר היה צעיר היה לו נסיון, ואחר כך גם לתלמידו – סיפור מדהים של פיתוי כמו יוסף הצדיק ואשת פוטיפר. בדיוק מה קרה שם תקראו בסדר הדורות. בכל אופן, רבי מאיר הוא גם דמות של בעל תשובה, דווקא על הענין הזה של **זנות** בגימטריא **רבי מאיר** (דהיינו שהוא התיקון של קליפת הזנות)! מי התלמיד שלו? היה לו תלמיד שהטלית-קטן הצילה אותו מזנות ואח"כ הוא זכה לשאת את אותה זונה בקדושה[מח]. למה הסיפור הזה קרה אצלו? כי מאפיין את בית המדרש של רבי מאיר. כנראה שכל תלמידי רבי מאיר, כל הבית מדרש, היו חבר'ה כאלה. היחיד שיוצא זכאי ביום הדין הגדול הוא רק רבי מאיר.

עוד אפשר לומר שדווקא רבי מאיר יצא זכאי כי הוא מסר את נפשו כדי להוציא את רבו, אלישע בן אבויה-אחר, מתוך הגיהנם[מט]. היות והוא הציל את רבו – לא ראוי שיקבל עונש (על פי רבו, רבי עקיבא), מדה כנגד מדה.

רבי שמואל ויטאל ורבי מאיר

מי חוזה את החזיון כאן? רבי שמואל ויטאל. קודם התפלא מכך שמכניסים את המן האגגי אחרי שלשת התנאים הגדולים. עכשיו מכניסים את רבי מאיר ומזכים אותו. הוא לא פונה לדיינים ושואל מה זה – לא יפה לומר 'למה זיכיתם אותו?', ברוך ה' שמזכים מישהו... אבל הוא קצת מקנא בו, אז הוא מתגרה בו:

ואז דיבר בני דבר א' [לא כותב מה הוא אמר. רבי שמואל ויטאל אמר משהו.]. **ויגער בו ר' מאיר** [רבי מאיר גער ברבי שמואל.]. **ויקצוף בני** [התחיל להתלקח משהו בין רבי שמואל ויטאל שרואה את כל זה לרבי מאיר שיוצא זכאי. למה כעס עליו? כי גער בו. הוא אמר וואו, בסדר, וואו, נישט געפערליך. אז רבי מאיר גער בו, והוא כעס למה גוער בי.]. **ויאמר לו ר' מאיר** [שוויא שוויא, הכל בסדר], **מצחק אני עמך**, [למה?] **כי אנחנו קרובים בנשמותינו ואנחנו משורש אחד** [הכל כאן בחלום חזיון לילה. היחיד שיוצא זכאי, רבי מאיר – מתברר שהוא משרש חוזה החזיון.]. **וידבר לו דברי פיוסים** [אחרי שאמר שרק צחקתי עליך, אני גוער בך כי אנחנו מאותו שרש, אותו אחד – רבי מאיר אומר לו דברי פיוסים.].

מח מנחות מד, א (עפ"י תוספות ד"ה "לבית מדרשו של רבי חייא" בשם התוספתא).

מט חגיגה טו, ב.

מה שצריך לצאת מכל הלימוד שלנו היום, החזיון הזה, יותר ויותר להעריך את רבי שמואל ויטאל. עד כאן ידעתי שרבי חיים ויטאל הוא משיח בן דוד, משהו גדול מאד, אבל את גדולת הבן שלו לא הכרתי. הוא גם זכה לכל החזיון הזה, וגם רבי מאיר – שהוא חכמים – אומר שהם מאותו שרש. הוא דווקא מהשרש של רבי מאיר, שרש מאד מיוחד. כבר אמרנו שרבי חיים ויטאל, האבא, הוא משרש רבי עקיבא. כאן יוצא שהבן, רבי שמואל ויטאל, הוא משרש רבי מאיר תלמידו – מתאים, אלה שני דורות, אבא ובן ורב ותלמיד. אנחנו מאד אוהבים את רבי **מאיר**, ראשי תבות "**ר**וח **א**פינו **מ**שיח הוי'"[נ] (מלים שכתב – מפי ירמיהו – ברוך בן נריה, השוטר כאן).

בטוש דווקא למי שמאותו שרש

הכי מענין כאן, מה שאפשר ללמוד מכאן, שאם אנחנו מאותו שרש יכול להיות שמח בינינו... הולך כאסח. [בצחוק.] הכל בצחוק – מצד רבי מאיר זה צחוק, אבל רבי שמואל ויטאל לא מבין שזו בדיחה. אני צועק עליך, גוער בך, כי אנחנו מאותו שרש. אז מה אם אנחנו מאותו שרש, למה זו סבה לצעוק עליך? כי אם אנחנו מאותו שרש, כאשר אני צועק עליך אני צועק על עצמי – אתה רע, רשע, משוקץ, מתועב, מנוול, כמו שכתוב בתניא[נא]. כשאנשים צועקים אחד על השני יתכן שזה מפני שהם מאותו שרש. גם בחיק המשפחה יכול להיות, אם האיש והאשה יותר מדי מאותו שרש – יכול להתבטא בקצת צעקות.

דברי הפיוסים של רבי מאיר לרבי שמואל ויטאל הם שגוער בו כי הם מאותו שרש. מה השמחה הכי גדולה של חסיד? מה עושה חסיד הכי שמח? שהרבי מבטש אותו, שהרבי צועק עליו. למה? אם הרבי צועק עליו הוא מבין שיש לנו קרבה. הצעקות הן סימן מובהק של קרבה. כאן לא סתם קרבה, אלא שאנחנו מאותו שרש – כמה שאנחנו מאותו שרש ככה אני יותר צועק עליו. זה גם לימוד מאד חשוב בשביל מלמד, שאם לפעמים הוא צועק על התלמידים, אפילו מרביץ להם – היום אסור להרביץ, אבל אצל רב שמואל בר שילת לא היה אסור – כמה שהוא מכביד, מבטש את התלמיד, זהו סימן של קרבה עצמית. רק שהתלמיד לא תמיד מבין זאת. לכן כתוב שהרב צריך להסביר לו, צריך לפייס אותו – אחרי שהוא צועק עליו ומרביץ לו עליו לפייס אותו, להסביר לו שהכל רק היה דרך צחוק וקרבה, כי אנחנו מאותו שרש.

אצל מי ראיתי זאת? אצל ר' אשר. הוא היה קרוב לכולם, צעק על כולם. נשמה כללית... מי זה רב שמואל בר שילת בכתבי האריז"ל? גלגול של השופט שמגר בן ענת. מוזכר במאמר עליו באשא עיני[נב]. מה הרמז לקשר ביניהם? שמגר בן ענת הכה שש מאות איש מפלשתים ב"מַלְמַד הבקר"[נג]. "מלמד הבקר" לשון מְלַמֵּד – לרב שמואל בר שילת היו כנראה סך הכל שש מאות תלמידים, והוא הרביץ לכולם... הרי הוא היה אתם כל היום וכל הלילה. לפי דרשה זו, מהו "מלמד הבָּקָר"? מתי מקבלים את המכות הראשונות? בהשכמת הבֹּקֶר.

ד. דינו של ברוך בן נריה

ברוך בן נריה — הממוצע המחבר

כל פרט כאן הוא פלאי פלאים, מענין

נ איכה ד, כ.
נא פרק כט.

נב מאמר "רב שמואל בר שילת" פ"ב.
נג שופטים ג, לא.

מאד. ראינו שהשוטר כאן הוא ברוך בן נריה. הדיינים הם אדם הראשון ורבי עקיבא. והרמז: **אדם עקיבא** שוה **ברוך** – השוטר כולל את שני הדיינים! מבחינה היסטורית, ברוך ממוקם בין אדם הראשון לרבי עקיבא, כלומר שהוא ממוצע המחבר ביניהם. בפרט, ברוך בן נריה ממוקם במעבר מבית ראשון (הנכלל בתורה שבכתב) לבית שני (בו התעצמה, ביחוד על ידי רבי עקיבא, כנודע ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא"[נד] – ובסיומו גם נכתבה – התורה שבעל פה).

ליתר דיוק, בתחלת בית שני יש גילוי שהוא פחות מנבואה אך למעלה מתורה שבעל פה – רוח הקדש, שהוא גדר ספרי הכתובים, שנכתבו ברוח הקדש. בסדר הדורות, רבו של ברוך בן נריה, ירמיהו הנביא, היה כהן ונביא מגדולי הנביאים (גלגולו העיקרי של משה רבינו, כך שיש בו מעלה אפילו על ישעיהו ויחזקאל), ותלמידו, עזרא הסופר, היה כהן בעל רוח הקדש. ברוך בן נריה שביניהם לא זכה לנבואה ואף לא כתוב שהיה בעל רוח הקדש[נה] (והוא על דרך ה'אין' שבין 'יש' ל'יש', כנודע). חז"ל מביאים[נו] שברוך התרעם לפני הקב"ה על כך שלא זכה בנבואה, על אף מסירותו העצומה, בניגוד ליהושע בן נון ששימש בנאמנות את משה רבינו וזכה לקבל נבואה ובניגוד לאלישע שיצק מים על ידי אליהו וזכה ל"פי שנים"[נז]. יש לומר שבעוד הנבואה ורוח הקדש הן מדרגות של גילוי, מדרגת ברוך בן נריה קשורה לעצם שלמעלה מכל גילוי (כנודע שהמושג "עצמות" הוא על דרך עצימת עינים, חשך גמור).

מענין לציין שלפי הארכיאולוגים ברוך בן נריה הוא היחיד מאותה תקופה שנמצא חפץ אישי שלו, חותמת שלו. כלומר, דווקא ברוך שבסוד ה'אין' חתום במציאות באופן נצחי, כ"חותמו של הקב"ה אמת". על החותמת שמייחסים אליו כתוב "ברכיהו בן נריהו הסופר". הצורה "ברכיהו" לא מופיעה עבורו בתנ"ך, הוא ברוך, אבל אביו לפעמים נקרא נריה ולפעמים נריהו[נח].

מכלל ארור לכלל ברוך (בן נריה)

אחרי שגמרו עם כל מי שהיה בתור באותו יום, כדי לסיים את היום קראו לשוטר בעצמו. אתה נותן מכות לאנשים, בפקודתנו, אז בא נדון אותך. רבי מאיר יצא זכאי – בנין אב, בא ללמד על הכלל, שגמרנו. בכל אופן, צריך לדון את השוטר:

אח"כ דנו את ברוך בן נריה ואמרו לו, הנה בתחלה היית ראוי ליקרא ארור, ע"י ענין א', ואח"כ נכנסת בכלל ברוך וצריך שתקבל עונש על הזמן הראשון.

אלה קצת דברים נסתרים. ברור מכאן שברוך בן נריה – לפי הסיפור הזה, סך הכל זהו חזיון – הוא גם בעל תשובה (ראה עוד לקמן). אומרים לו שצריכים לדון אותו על התקופה הראשונה, לפני שנעשה ברוך. מי היה ארור ונכנס לכלל ברוך? אליעזר עבד אברהם[נט]. קצת רמז שברוך הוא משרש אליעזר. בכתבי

נד סנהדרין פו, ב.

נה בבמדבר רבה י, ה איתא שזכה לרוה"ק אך המדרש שבהערה הבאה חלוק (כפשוט מלשון המדרשים ומהפסוקים שבהם).

נו מכילתא הקדמה לפרשת בא (מובא ביל"ש ירמיה רמז שכט).

נז מלכים-ב ב, ט.

נח ירמיה לו, יד; לו, לב; מג, ו. ורמז: **נריהו** = **ירמיהו**, אבא שלו בעצמו רומז לרבי שלו. זהו דמיון נוסף ליהושע בן נון, שבדרך דרוש נקרא בן נון על שם משה רבינו (שהיה נון-דג, "כי מן המים משיתהו", וזכה לשער הנון) — שם דרוש וכאן גימטריא — ולאלישע שקורא לאליהו "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו" (מ"ב ב, יב)

נט ויקרא רבה יז, ה.

האריז"ל[ס] אליעזר עבד אברהם הוא שרש מאד גדול, ששייך בסוף למשיח בן דוד – דרך בניהו בן יהוידע וכו'. זהו גם אחד הגלגולים הכי אהובים על האריז"ל ורבי חיים ויטאל.

מה הרמז שפעם היית ארור? שקוראים לך ברוך... אם השם שלך ברוך, סימן שפעם היית ארור. זהו גם כלל גדול. אפשר ללמוד מכל דבר טוב, שמשבחים אותך עליו כמה אתה צדיק, סימן שפעם – בגלגול זה או בגלגול אחר – היית הפוך (היינו פירוש – שבעים פנים לתורה – למאמר חז"ל המובא בתחלת התניא, "ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע"[סא], תחשוב שבודאי בגלגול קודם, או אף בגלגול הנוכחי, היית באמת רשע). "ברישא חשוכא והדר נהורא"[סב], והעובדה שכעת משהו מאיר מלמדת שהוא "כיתרון האור מן החשך"[סג] – ככל שמאיר יותר סימן שפעם היה חשוך יותר. שייך בדיוק לנושא האפל והמואר[סד] – המואר יוצא מהאפל, האפל הוא הפוטנציאל והמואר הוא המימוש. היית ארור וצריך לדון אותך על הארור שלך.

כמובן שהדבר הזה שייך יותר ויותר במהפכה הרביעית[סה], כי הכי ארור שהופך לברוך הוא גר שמתגייר. הוא נקרא "גר שנתגייר", כל הזמן בפוטנציאל להיות גר[סו], אבל הפונציאל הוא אפל – גם לשון "אפילת הנה"[סז], לשון איחור[סח], האור, המימוש, יבוא לאחר זמן. מגיע יום הדין הגדול, ורוצים לדון אותך על העבר שלך לפני שעשית תשובה, כשהיית ארור. אף על פי ש"גר שנתגייר כקטן שנולד דמי"[סט], מצד התאים הביולוגיים שלך יש עדיין זיקה למה שהיית. ביום הדין הגדול אף אחד לא נמלט, ואף כשיש שינוי מהותי בפנימיות החיצוניות לא נמלטת – דנים אותך על הגוף[ע]. גר שנתגייר הוא "כקטן שנולד" ובעל תשובה כאדם חדש – כמו שהרמב"ם כותב בהלכות תשובה[עא] – אבל הגוף נשאר, ועליו דנים אותך. כנראה ב"מעבר יבק", יום הדין הקטן, דנים רק על הנשמה. ביום הדין הגדול, לאחר התחיה של נשמה בגוף – שישאר, כפסק הרמב"ן[עב], ולא יתבטל כדברי הרמב"ם[עג] – צריך לדון-לזכך את הגוף על הארור שלך.

עקירת הרע מהשרש

אמר ברוך [איך הוא הגיב? עוד דבר יפה, שביום הדין הגדול יש רשות לנידון להגיב – זהו בית משפט שאתה יכול ללמד סנגוריה על עצמך בכל שלב.], **כיון שכבר נבנסתי לכלל ברוך ע"י ירמיה הנביא קרובי** [הוא לא גר, הוא קרוב משפחה של ירמיהו הנביא – ירמיהו היה כהן, וגם ברוך הוא כהן, מאותה משפחה, הכי מיוחס בעם ישראל. הייתי באמת ארור – משמע מכאן שהיה רשע, גם כהנים יכולים להיות רשעים – אבל קרוב המשפחה שלי, ירמיהו הנביא, החזיר אותי

ס שער הפסוקים חיי שרה (פכ"ד). וראה שעשועים יום יום פרשת לך לך.
סא נדה ל, ב.
סב שבת עז, ב.
סג קהלת ב, יג.
סד נושא שמדובר החל משיעור ר"ח שבט ש"ז.
סה הפצת התורה לאומות העולם, כמדובר בשיעורי הרב החל מהתוועדות כ"ד טבת תשע"ה.
סו מערכת קדמות (הרב חיד"א) מערכת ג אות ג.
סז שמות ט, לב.
סח רש"י שם.
סט יבמות כב, א.
ע ראה תניא פרקים ז-ח בענין חיבוט הקבר.
עא פ"ב ה"ד; פ"ז הלכות ו-ז.
עב סוף שער הגמול.
עג הלכות תשובה פ"ח ה"ב.

בתשובה וכעת אני ברוך. אי אפשר לדון אותי על מה שהייתי ארור, "במקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדים"[עד]. ויש לדייק שהוא מקפיד להזכיר את זכות רבו בחזרתו בתשובה – חסיד מלמד סניגוריה על עצמו בזכות הרבי שלו. דווקא הבטול לרבי מוחק את הארור של העבר לגמרי.], **נעקרתי מכל מה שקדם** [יש פה עקירה מהיסוד – גם ממה שאמרנו כרגע, לגבי חיצוניות וגוף, נעקרתי (בזכות רבי ירמיהו הנביא).]. **ואז פטרוהו מן הדין**.

על מה התשובה של ברוך בן נריה? מתוך עיון בפסוקים מסתבר שברוך היה שר בממשלה. הוא היה סופר – היה סופר של ירמיהו כי זהו מקצועו, אך קודם היה מסופרי המלך, דהיינו התעסק בפוליטיקה. אחר כך הוא הצטרף למחנה של ירמיהו, שהיה אופוזיציה. מכיון שהיה אופוזיציה זרקו אותו לבור וכמעט מת, וגם ברוך היה איתו יחד. לפי זה, במונחים של היום, קודם הוא היה שייך לממסד, עמוק בתוך הממסד – היה 'ממלכתי' לגמרי – ואחר כך הוא נגמל. הדיינים אמרו שצריך לידון על השנים הראשונות שלך – למי ש'ממלכתי' לא יעזור שום דבר, אי אפשר לצאת מזה, "כל באיה לא ישובון". אכן, כמו שנראה, הוא שלל את דבריהם ואמר – נעקרתי מזה לגמרי בהתנתקות, עברתי מטמורפוזה, סבלתי באש ובמים עם ירמיהו, שהוא אנטי-ממסד.

כל פרט כאן הוא חידוש: שנים יצאו זכאים – רבי מאיר וברוך בן נריה[עה], כל אחד בצורה אחרת. את רבי מאיר לכתחילה פטרו, בלי ויכוח – פטרו אותו ב"אור ישר". כאן לא כתוב שזיכו אותו אלא שפטרו אותו – לא יכלו לשלול את הטיעון שלו (ויש לומר שהדיינים הבינו שאם רוצים לשלול את הטיעון שלו יצטרכו להזמין לעדות את הרבי, ירמיהו הנביא, ולא בא להם...). יתכן שעדיין בחיצוניות נשאר משהו, אבל הטיעון שלך כל כך חזק – חזרתי בתשובה, כעת אני ברוך, זהו שמי והוא מהותי עכשיו, ונעקרתי מהרע שלי. קבלו את הטענה שלו ופטרו אותו לשלום.

[מה קרה עם ארבעים שנה שרבי עקיבא היה עם הארץ?] כעת הוא מתקן, כשדן עמי הארץ. תלמידי חכמים הוא ודאי אוהב כעת, ובזכות ההתחלה שלו הוא דן את כולם לכף זכות. [אבל מה עם ההתחלה?] ברוך ענה. אפשר להוסיף שקבלו את הטיעון של ברוך כי רבי עקיבא הבין שגם שייך לעצמו.

עוד יש לומר שכניסת ברוך בן נריה "לכלל ברוך", מלבד ההצטרפות לצדו של ירמיהו, מצדיקה את פטירתו מן הדין, משום שבניגוד לרבו שהיה נביא, ברוך לא קבל שום 'תגמול' של נבואה על צדקתו. הוא היה ממש 'אין', כנ"ל. כלומר, מצד מסירות הנפש שלו היה ראוי לקבל נבואה, ולמרות זאת לא קבל. לכן, מאחר שגם ככה היתה לו במשך כל החיים עגמת נפש על כך – לא היה מתאים להלקות אותו.

מנהג מלקות

נוסיף עוד קצת: למה דווקא ברוך בן נריה מתאים להיות שוטר? הציור שיוצא מחז"ל[עו] על סוף ימיו הוא שהיה זקן וחלוש כל כך שאפילו לא היה מסוגל לעלות על עגלה

עד ברכות לד, ב.

עה ורמז נאה לקשר ביניהם: **רבי מאיר בעל הנס** משלים את **ברוך בן נריה** ל-1225, הרבוע של 35 שהוא הוא המשולש של 49 בגימטריא "**זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר**" (שמות ג, טו; "זה שמי לעלם" התקיים אצל ברוך בן נריה שלא זכה לנבואה, "וזה זכרי לדר דר" התקיים אצל רבי מאיר, "מאן חכמים? רבי מאיר"; גיטין עו, ב) = "**כי אלהים שפט זה ישפיל וזה ירים**" (תהלים עה, ח), ודוק.

עו שה"ש רבה ה, ה.

שתקח אותו לארץ ישראל (מה שהיה מסוגל יעקב אבינו בגיל 130, כאשר ירד למצרים), וממילא מובן מדוע לקחו דווקא אותו – הוא לא יכה חזק כל כך.

בכלל, אפשר לומר שהציור של המלקות כאן אינו כמו עונש של מחויבי מלקות, אלא כמו המנהג להלקות בערב יום כפור – מנהג שחל גם על הרבי, למשל. יום הדין הגדול הוא בשביל להכנס לעולם הבא – יום כיפור, שבת שבתון, שאין שם לא אכילה ולא שתיה – ומנהג ישראל שמקבלים מלקות ברצון. לכן מבקשים ממישהו שיבוא ויתן להם מלקות – הכי טוב לבקש מברוך בן נריה, הוא הכי מתאים. בכלל, כאשר מבקשים ממישהו לתת לך מלקות – לא מחפשים את הרב הכי גדול, מחפשים יהודי פשוט וטוב שפנוי, שיעשה לך טובה ויתן לך מלקות. גם הדיינים כאן ודאי דנים בחסד וברחמים, כמה שנשמע "יום הדין הגדול" והנורא, וברוך בן נריה נותן את המלקות. מתוך כך מובן למה אף אחד לא נמלט – זהו פשוט מנהג, "מנהג ישראל תורה". יש רק כמה יוצאים מהכלל, אנשים שגם בערב יום כיפור אומרים להם 'אתה לא צריך'.

ה. המו"מ של רבי שמואל עם בעל החלום

הדמויות בחלום — אבי החולם

וישאל להם [רבי חיים מספר שבסוף בנו רבי שמואל שאל את הדיינים, אדם הראשון ורבי עקיבא:], **מפני מה אין אבי יושב פה עמכם?** [יש לו הערכה עצומה לאביו, מחשיב אותו כאדם הראשון ורבי עקיבא. אולי גם רומז למה שאמרנו בהתחלה, שבית דין צריך להיות שלשה – מי ראוי להיות שלישי? רבי חיים ויטאל.] **והנה הוא בעל הבית הזאת** [חוץ מזה שהוא ראוי, מה אתם עושים פה, בבית שלו? אם יום הדין הגדול בבית שלו הוא צריך להיות מאן דאמר!] **ויאמרו לו, וכי אין אתה [יודע] שהוא הוא רבי עקיבא** [כמו שהאריז"ל אמר בכל דרושיו לתלמידו המובהק, כנ"ל.] **א"כ, הרי הוא כאילו הוא עצמו יושב פה** [פעמיים עונים לתמיהותיו: קודם הסבירו שהמן האגגי הוא רב שמואל בר שילת, הכי רשע בעולם הוא צדיק גמור, וכעת שרבי חיים ויטאל הוא רבי עקיבא – שניהם צדיקים גדולים, מאותו שרש. יוצא בסוף שמי שמקבל כאן הכי הרבה צל"שים בחזיון הוא רבי חיים ויטאל עצמו. זהו ספר החזיונות של רבי חיים ויטאל, שרוב חזיונותיו מגלים את גדולת נשמתו, וגם החזיון הזה של בנו.].

ועוד, כי אביך הוא ג"כ אדם הראשון, העומד פה [משמע שלא הם ענו לו, אלא ענו לו מן השמים – כמו שאלת חלום. קודם ענו לו – אינך יודע שאביך הוא רבי עקיבא?! אחר כך אמרו שהוא אדם הראשון. (רבי עקיבא יושב והוא עומד.) אולי גם דיוק, שלדון את היהודים צריך ישוב הדעת. את הגוים דנים בעמידה – עמידה היא תוקף.].

ויאמר להם [למישהו בשמים שענה לו: למה אתה אומר שאבי מיוחד בכך שהוא שייך לאדם הראשון], **גם כל הנשמות כלולות באדם! ויאמרו לו, אינו דומה כי שאר הנשמות הם דרך כללות נכללים בו** [כל אחד הוא פרט קטן שכלול בנשמת אדם.], **אבל אביך** [אינו הארה פרטית, אלא] **הוא אדם בעצמו, מהיותר מובחר ומשובח שבו.**

מה נלמד כאן? כל מה שאדם רואה בחזיון, דמויות, צדיקים – הכל אבא שלו. אבא שלו מתלבש בכל מיני צורות שונות.

אם זהו חלום אמתי, חזיון אמתי, אלה באמת דמויות שמאותו שרש. אבא שלך הוא רבי עקיבא והוא גם אדם הראשון. בסנה, משה רבינו שמע לראשונה את קול ה' מדבר אליו בקול אביו עמרם, כדי לא להבהילו[עז], ועד"ז ה' קרא לשמואל בתחלה בקול עלי רבו[עח], אביו הרוחני. כאן רבי שמואל ויטאל לא מזהה שבעצם מדובר באביו עד שלא מגלים לו. נמצא שיש שתי דרכים הפוכות, או שה' מסתתר בדמות-קול האב או שהאב מסתתר בדמות אחר השייך לשרש נשמתו. בין כך ובין כך על הנביא או החוזה לגלות מי המסתתר במי, מי המתלבש ומי המלבישׁ, או שהאב הוא המתלבש, כמו בסיפור שלנו, או שהאב הוא המלבישׁ, כמו אצל משה ושמואל.

חזיון אמת

עד כאן חזיון אחד, שהוא הפלא ופלא. כמו שאמרנו, מכל פרט אפשר ללמוד הרבה דברים. איך הגענו לזה? כי חזיון בכלל הוא החוש של חדש תמוז – חדש של חזיון, של ראיה.

קלאץ קשיא, שידעתי שידידנו ישאל – הרי זה רק סיפור, מה אומר שמה שעשינו כאן משך כמה שעות לא היה בטול תורה? על כך יש מאמר חז"ל[עט] "ניכרין דברי אמת".

[איך יודעים שזהו חזיון אמתי?]

[איך הוא זיהה את רבי עקיבא ואדם הראשון בחלום?] הרבה פעמים רואים מישהו בחלום ויודעים מי הוא. בסוף הוא מדבר "איתם" ועונים לו – מדבר עם בעל החלום. אם זה צדיק זהו משהו אמתי.

יש מחלוקת בחז"ל[פ] לשם מה נברא הלילה – לגירסא (לימוד) או לשינתא (שינה). מה מחבר אותם? חזיון, חזיון לילה, הלימוד של השינה. עד עכשיו אמרו לפני השינה "חלומות חסידיים", כעת אפשר לומר "חזיונות חסידיים"...

עז שמות רבה ג, א.

עח שמואל-א ריש פ"ג.

עט סוטה ט, ב.

פ עירובין סה, א.

טעם מצוה פרשת בלק

"לרומם את בית אלהינו"

"מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל. כְּנְחָלִים נִטָּיוּ כְּגַנֵּת עֲלֵי נָהָר כַּאֲהָלִים נָטַע הוי' כַּאֲרָזִים עֲלֵי מָיִם. יֵזַל מַיִם מִדָּלְיָו וְזַרְעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וְיָרֹם מֵאֲגַג מַלְכּוֹ וְתִנַּשֵּׂא מַלְכֻתוֹ"[א].

ובגמרא[ב] "מברכתו של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו. ביקש לומר שלא יהו להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, 'מה טבו אהליך יעקב'. לא תשרה שכינה עליהם, 'משכנתיך ישראל'. לא תהא מלכותן נמשכת, 'כנחלים נטיו'... כולם חזרו לקללה, חוץ מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. שנאמר 'ויהפך ה' אלהיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך', קללה ולא קללות".

יש כאן עשר ברכות רצופות – שתים בפסוק הראשון, ארבע בפסוק השני וארבע בפסוק השלישי (וסימנך **ב-ד-ד**, "הן עם לבדד ישכן") – המכוונות כנגד עשר הספירות לפי הסדר: "מה טבו אהליך יעקב" כנגד החכמה (כח-מה). רק ברכה זו לא חזרה לקללה, כי החכמה היא מעל שינויי הזמן, "ימותו ולא בחכמה"[ג]. בפרט, בית הכנסת כנגד הכתר מקום תפלה-דבקות, ובית מדרש כנגד החכמה. "משכנתיך ישראל", שתשרה שכינה עליהם, כנגד הבינה, השכינה היא "נובלות בינה"[ד]. מ"כנחלים נטיו", כנגד הדעת (שרש ה-ו שבשם) מתחיל עניין המלכות (ואין כאן המקום לבאר בפרט) ומסתיים "ותנשא מלכתו", אימת מלכות, כנגד המלכות עצמה (**מלכֻתו** אותיות **מלכות**).

מהגמרא עולה שעיקר הפיכת הקללה לברכה הוא בברכת "מה טבו אהליך יעקב", שבזה מתגלה אהבת ה' אלינו, "כי אהבך". יתירה מזו: ברכת "מה טבו", קדושת בית הכנסת, הופכת לבסוף את כל הקללות לטוב גמור, שאמנם לעת עתה הברכות חזרו לקללות, אך לבסוף יתברר שהכל מתהפך לברכה.

פתיחת הלכות בית כנסת

ברמב"ם[ה], בטור ובשו"ע[ו], פתיחת הלכות בית כנסת היא בעצם החיוב לבנותו "כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת וכו'", ומיד באה ההלכה הראשונה כיצד בונים: "כשבונין בית הכנסת אין בונין אותו אלא בגבהה של עיר שנאמר 'בראש הומיות תקרא', ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר שנאמר 'ולרומם את בית אלהינו'" (לשון הרמב"ם). ובגמרא[ז] "כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה, שנאמר 'לרומם את בית אלהינו ולהעמיד את חרבותיו' [המשך הפסוק: ולתת לנו גדר ביהודה]". והיינו שעל-ידי "מה טבו אהליך יעקב", זוכים לכל שאר הברכות שיתמידו, עד "ותנשא מלכתו", נעוץ סופן בתחילתן. בניין בית הכנסת "בגבהה של עיר" הוא הוא הרמת קרן ישראל, ומכוחו מגיעים לגילוי המלכות בפועל. בזכות "לרומם את בית אלהינו" מגיעים ל"וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו", שמכוון למלכות המשיח כנ"ל, וזו סגולה נפלאה לגילוי מלך המשיח.

המהדורה המלאה תשלח במייל למנויים. ראו גב החוברת.

א במדבר כד, ה-ז.
ב סנהדרין קה, ב.
ג איוב ד, כא.
ד ספר הליקוטים פרשת תולדות.
ה הלכות תפילה יא, א-ב.
ו או"ח סי' קנ.
ז שבת יא, א.

אמנם למעשה כתבו הפוסקים כמה צדדים להקל בדבר[ח], אלא שזה בעיקר ללמד זכות על הנוהג במציאות שאנו שרויים בין הגויים, מה שאין כן כשיד ישראל תקיפה מוסכם שראוי לחשוש ולהחמיר בזה ככל שאפשר, ובפרט שזה נוגע גם ל"חמירא סכנתא מאיסורא"[ט] שלא תחרב העיר ח"ו.

3 שיטות בדין הגבהת ביכנ"ס

לדעת רבינו תם, עיקר הדין הוא שלא יהיה בזיון במה שאנשים דרים ומשתמשים במקום גבוה יותר מבית הכנסת. ומזה נפסק בטור ושו"ע שההקפדה היא דוקא על בתי העיר שמשתמשים בהם. אמנם מלשון הרמב"ם מוכח שזה עניין חיובי של כבוד ורוממות, וכן משמע שלשיטתו צריך שיהיה גבוה מכל בנייני העיר (לאו דוקא חלק המגורים שבהם. וכמו שפירש בערוך השולחן בדעת הרמב"ם. וראה ביאור הלכה בדעת הר"ן והמאירי ואכמ"ל).

ושיטה שלישית למאירי שכתב "וכן הדין בשסיבת הגבהתו אינה דרך שררה אלא להרבות בדיורין ועליות". דהיינו שהעיקר הוא שלא יהיה בניין אחר שגובהו מורה על שררה (ומכאן היתר לבנייני מגורים רבי-קומות בימינו, אלא שאין לסמוך על זה נגד הרמב"ם והשו"ע).

בפנימיות, שלש שיטות אלו הם כנגד מושכל (חב"ד), מורגש (חג"ת), מוטבע (נה"י). שיטת המאירי כנגד הרובד התחתון, המוטבע, שבו העיקר הוא להשפיל את הגאוה של המלכות דלעומת-זה, ולכן האיסור רק במבנה שמראה שררה. ואילו משהו שגבוה לתועלת בלבד, ללא התנשאות גאוותנית, אין בו איסור. שיטת רבינו תם כנגד הרובד המורגש, חג"ת, העיקר למנוע רגש של בזיון (למלכות הקדושה). ושיטת הרמב"ם כנגד המושכל-מוחין, חב"ד, הרוממות העצמית של הקדושה.

והנה נאמר בגמרא ונפסק להלכה "אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל שנאמר 'ממעמקים קראתיך ה'". דהיינו שהיחיד בתפילתו צריך להשפיל עצמו, "ואם הוא עומד במקום עמוק הרי הוא משפיל עצמו ומכניע ותפלתו מקובלת יותר"[יא]. אבל מבנה בית הכנסת של הציבור צריך להיות דוקא גבוה[יב], כמבואר שהיחיד צריך להתרחק מהגאוה בתכלית, "מאד מאד הוי שפל רוח", מה שאין כן 'גאוה לאומית' של הציבור, "ואולך אתכם קוממיות – בקומה זקופה". וכן במדת המלכות, בכלל ובפרט אצל דוד מלך ישראל, "נעים זמירות ישראל": התפלה עצמה נובעת "ממעמקים", מתוך עומק השפלות ("והייתי שפל בעיני"), ומזה גופא מתגלה הרוממות העצמית שלו, ואז התפלה עצמה נשמעת בגובה, "בראש הומיות תקרא" (ופירש הלבוש: תקרא לשון תפלה).

והנה בערוך השולחן כתב שדין זה שייך דוקא בבית כנסת ולא בבית המדרש, ונראים דבריו. והנה התבאר לעיל בפסוק "מה טבו אהליך יעקב" שבית כנסת הוא כנגד הכתר ובית מדרש כנגד החכמה. תפלה היא בחינת "דרך ארץ קדמה לתורה" (**תפלה = דרך ארץ**), ויש בזה גם צד של קדימה במעלה – ומזה באה ההלכה שצריך "לרומם את בית אלהינו", הרוממות של הכתר דוקא (הנמצא למעלה, מעל הראש), תפלה שעומדת ברומו של עולם[יג]. ועוד נראה מכל זה להלכה שאין לבנות בית מדרש גבוה יותר מבית הכנסת (דלא כמי שרצה להקל בזה).

ח ראה שם ס"ב ברמ"א (ובמקור הדברים בבית יוסף סי' קנד בשם מהר"י אבוהב). מגן אברהם שם סק"ב. משנ"ב סק"ה. פסקי תשובות.

ט חולין י, א.

י ברכות י, ב. רמב"ם הלכות תפילה ה, ז (וראב"ד שם). שו"ע או"ח צ, א.

יא לשון הלבוש שם.

יב כמו שמחלק הפרי חדש שם.

יג לפי ברכות ו, ב ורש"י שם.

דבר יום ביומו פרשת בלק

ראשון — מי אתה בלעם?

"וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר פְּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל הַנָּהָר אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹ לִקְרֹא לוֹ". מיהו בלעם? לאיזה עם הוא שייך? נראה שהוא לא משתייך לשום עם ואומה, כמו שחז"ל דרשו את שמו: בלעם – בְּלֹא עַם. הוא האיש הבודד, המומחה הנודד הבין-לאומי שכולם רוצים לשכור את שירותיו (בתשלום מכובד!).

בלעם בגימטריא **בְּלִיַּעַל** (כמו "בן בליעל" ו"איש בליעל"). מהו בליעל? יש מפרשים: **בלי עול**, אדם שאין לו מחויבות לשום דבר. אדם שמשתייך לאומה מסוימת, יש לו עול מסוים – הוא מרגיש מחויב-שייך למערכת כלשהי של מסורת-אמונות-חברה וכו'. בפנימיות, לכל אומה יש שורש רוחני – בלשון חז"ל: שר האומה, שהוא עצמו כפוף לה', וכך אפילו לאומה השפלה ביותר יש קשר רחוק ל"עול מלכות שמים". אבל בלעם, מתבונן מהצד... לא שייך לשום דבר.

פירוש נוסף למלה **בליעל** הוא בלי תועלת. לכל אומה ולשון יש תפקיד בעולם, תועלת שהיא מופקדת עליה. אך מי שאינו שייך לשום עם אין בו תועלת.

[לפי מעין גנים]

שני — מי אתה בלעם 2

בלעם מול משה רבינו, "זה לעומת זה עשה האלהים". משה רבינו מנחיל דעת אלקים לכל ישראל, ספירת הדעת כוללת את כל מדות הלב ומחדירה בתוכם מודעות לאלוקות. ואילו בלעם, שאומר על עצמו "יודע דעת עליון", קשור לדעת של הקליפה (ולפי האר"י: בלעם בן בעור קשור לבלע בן בעור, ממלכי אדום הקדומים, שכנגד ספירת הדעת).

כלומר, יש מדות רעות, גסות ובלתי מתוקנות, והדעת של הקליפה היא השורש של המדות הללו, תמצית הרוע שבהם. לא רק תאוות ודחפים, אלא רוע עם מודעות, כמו בלעם החכם (להרע).

יש קליפות שניתן לברר ולהעלות, וכך את המדות הפרטיות של האומות ניתן להעלות לקודש, אבל כשמגיעים לדעת, תמצית הרוע – אין תקנה אלא לאבד. כך אומר בלעם עצמו על עמלק: "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד" – שבעת עמי כנען הם כנגד שבע המדות הרעות, ואילו עמלק הוא הדעת של הרוע.

על הקשר בין בלעם לעמלק רמזו המקובלים שסוף שמו של בלעם הוא התחלת שמו של עמלק, וכאשר כותבים אותם זה מעל זה ניתן לחלק כל מלה באמצע ולקרוא מלמעלה למטה, כך:

ב	ל	ע	ם
ע	מ	ל	ק

שלישי — מי אתה בלעם 3

ראינו שבלעם אינו שייך לשום עם, "בלא עם", מרגיש 'משוחרר' מהזדהות עם אומה מסוימת. אבל יותר מזה: הוא שולל באופן עקרוני את המציאות של כל עם באשר הוא, בלעם – בַּל עָם. אוניברסליות קיצונית הרוצה למחוק את סעיף הלאום מתעודת הזהות. כל אדם הוא 'אזרח כדור הארץ' וזהו.

יותר מכל, בלעם מתנגד לעם ישראל, "העם" בה"א הידיעה, העם הנבחר. לכל עם יש יחוד, אבל עם ישראל הוא הכי יחודי,

שהרי ה' "בחר בנו [כעם] מכל העמים". כל בני האדם מכל העמים נמצאים בסוף באותו מישור, אבל עם ישראל במישור אחר, כמו שיאמר בלעם "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". את הלאומיות הזו, בלעם לא יכול לסבול, ולכן הוא מלא שנאה ותאווה לקללם.

אך בסוף בלעם מתפעל כל-כך מהבדידות היחודית של ישראל עד שהוא רוצה להצטרף אליהם: "הן עם לבדד ישכון... תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו".

באמת, גם לעם ישראל יש תכונה בין-לאומית, אוניברסליות טובה. מצד אחד הוא "עם לבדד ישכון", אבל דוקא משום כך הוא פונה ממקומו המיוחד לכל בני האדם ומתקן את כולם, אפילו את בלעם.

רביעי — רגע של כעס

מה היה כוחו של בלעם לקלל? אומרים חז"ל: בלעם ידע לזהות את הרגע שבו הקב"ה כועס, כמו שכתוב "כי רגע באפו", "ואל זועם בכל יום". אחת התכונות של בלעם היא "עין רעה" – יש לו עין שמסוגלת לראות נקודה של שלילה וחסרון בכל דבר. והרי תמיד יש נקודה חסרה כלשהי, כמו 'הכתם העיור' בשדה הראיה.

כמה הוא אותו 'רגע' של כעס? הגמרא אומרת מספר מסוים, והוא יוצא בקירוב 1/23 של שניה. היום אנו יודעים שזהו הזמן המינימלי שחוש הראיה שלנו תופס כיחידה עצמאית, לכן כדי ליצור אשליה של תנועה בסרט צריך קצב של 24 תמונות בשניה לפחות. כך אפשר לתפוס את מציאות העולם בכללו כמו תמונות למראית עין, אבל בין התמונות נמצא רקע שחור שאין בו כלום. בלעם מצליח לעצור את הסרט ולתפוס את השחור שמאחורי המציאות, את הִרְיק המפחיד מאחורי היש.

אבל הפעם בלעם לא הצליח, כי בכל הימים שהוא ניסה לקלל את ישראל הקב"ה לא כעס אפילו לרגע אחד, כמו שמודה בלעם "מה אזעום לא זעם ה'". כלומר, ה' גילה את הקשר העצמי לעם ישראל, וגילה שמאחורי רצף התמונות של העולם לא נמצא ריק שחור, אלא דוקא אור אלוקי מלא אהבה.

[הממד הפנימי]

חמישי — בלי נחש

"כִּי לֹא נַחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל". מפרש רש"י: "כי לא נחש ביעקב, כי ראויים הם לברכה שאין בהם מנחשים וקוסמים. כעת יאמר ליעקב וגו', עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת, והם ישאלו להם [המלאכים ישאלו את ישראל!] מה פעל אל".

מה הקשר בין שני חלקי הפסוק? כדי להגיע למדרגה הזו, שאנחנו למעלה מהמלאכים, צריך להשתחרר ולהישמר מכל מיני אמונות טפלות של ניחושים וקסמים. במקום אמונה טפלה – רק אמונה טהורה בה'.

הביטוי "**מַה פָּעַל**" הוא פנינה חשבונית: **מה** כפול 4 = **פעל**, זהו יחס מושלם של 1 ל-4 (המופיע בעוד מושגים בתורה). ה-4 רומז לשם הוי' בן ארבע אותיות, ולארבעת העולמות היסודיים. **מה** = **אדם**, תפקידו של האדם להחדיר את המודעות לה' בכל הבריאה.

"מה פעל" מופיע עוד פעם אחת בכל התנ"ך: "צַדִּיק מַה פָּעָל". הצדיק מגלה "מה פעל אל", בדיוק כמו התיאור שהמלאכים שואלים את ישראל "מה פעל אל" (והרי "עמך כולם צדיקים", כל נשמות ישראל).

[מהתוועדות כ"ה תשרי תשע"ג]

שישי — יעקב וישראל

"מַה טֹּבוּ אׇהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל". בפרשה מוזכרים השמות יעקב וישראל פעמים רבות (אתם מוזמנים לספור). בלק ובלעם מתלבטים איזה שם יותר 'עצמי', והם מקפידים להשתמש בשני השמות.

בפשטות, יעקב מבטא דרגה נמוכה יותר מישראל. יעקב על שם ה**עקב** ("וידו אוחזת בעקב עשו"), ו**ישראל** אותיות **לי ראש**. יעקב נקרא כך מתחילה, אך לאחר שניצח את שרו של עשו קיבל את שם המעלה ישראל, "כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל".

כלומר, יעקב הוא מדרגת ה'בינוני', האדם המצוי הנמצא במאבק מתמיד עם יצרו (המנסה לנשוך אותו בעקב כמו הנחש), ואילו ישראל הוא מדרגת הצדיק שכבר ניצח את היצר הרע.

אך יש עוד שתי דרגות: דרגת 'ישראל' גבוהה יותר שייכת גם לחוטאים, שהרי "לא ראה עמל בישראל" – "ישראל אף על פי שחטא ישראל הוא". זהו קשר עצמי לה', המאפשר גם למי שנטה מדרך התורה לעשות תשובה (ל**יישר** את דרכיו, **ישר**אל).

ועוד למעלה מזה, יש דרגה גבוהה של 'יעקב', לא רק קשר לה' אלא הזדהות מלאה אתו, עד שגם רשע-גמור הנמצא למטה בעקב, הריהו בסופו-של-דבר חלק מה', **י-עקב** הארה של **י** בתוך **עקב**.

[מעין גנים]

שבת — קנאות קדושה

"וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיַּקְרֵב אֶל אֶחָיו אֶת הַמִּדְיָנִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה בֹכִים פֶּתַח אׇהֶל מוֹעֵד. וַיַּרְא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקׇם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רׇמַח בְּיָדוֹ...".

לפי אחת הדעות בגמרא, פינחס הגיע למשה רבינו ואמר לו: הרי אתה למדת אותנו שבמקרה כזה "קנאין פוגעים בו"! ומשה השיב: מי שהקריא את האיגרת הוא יקיים אותה... משה לא אומר לפינחס לקום ולעשות, כי זו "הלכה ואין מורין כן" – הרב לא יכול לומר לשואל תשובה מפורשת, והשואל יכול לפעול רק מכוח עצמו, בקנאות הבוערת בקרבו (מקסימום לקבל 'אור ירוק' מהרב).

המניע של פינחס הוא הדאגה לישראל, כמו אהרן הכהן הגדול, שמוזכר כאן שאוהב את ישראל בלי גבול. פינחס רואה את המצב הנואש של המגיפה המשתוללת בגלל נגע ההתבוללות והעבודה-הזרה, לנוכח אזלת-יד של המנהיגים, וכדי להציל את הכלל הוא פוגע ביחיד שגורר את כולם לחטוא. ההלכה שמאפשרת לפגוע במקרה כזה (בתנאים מיוחדים!) היא הלכה שלא נובעת ישירות מהתורה – ולכן משה רבינו, נותן התורה, אינו יכול לומר אותה – אלא מגיעה מהדרגה העליונה של ישראל, "ישראל קדמו לתורה"! כך פינחס 'עוקף' את משה ופועל מכח ההזדהות עם הדרגה הזו, עצם נקודת היהדות (לאחר שמשה עצמו מסכים אתו).

[עץ פרי]

להצטרפות לרשימת התפוצה היומית בוואטסאפ שלחו הודעה ל-**050-7951105**

היום יום יב תמוז, לכבוד חידון בלוח 'היום יום' - ת"ת 'תורת חיים'

ב"היום יום" של י"ב בתמוז, יום ההולדת וחג הגאולה של הרבי הריי"צ, הרבי מביא את המכתב שכתב הרבי הריי"צ לאנ"ש, לכללות החסידים, לכבוד אותו יום. הוא כותב ככה:

ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הוקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אאזמו"ר רבינו הזקן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שי' איש את רעהו בשבת אחים בחיזוק קביעות שיעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגו"ר.

חידוש אדמו"ר הזקן

דבר ראשון, הוא אומר שזהו יום שמסוגל להתוועדות חסידית. הוא מוסיף, וזו הנקודה שרציתי להדגיש, שכל המושג והמנהג של התוועדות ביחד מיוחס לאדמו"ר הזקן, בעל התניא והשו"ע. סימן שיש משהו עצמי שמקשר את מנהג החסידים להתוועד יחד עם מקור חסידות חב"ד, אדמו"ר הזקן.

יש כמה שיטות להקבלת הרביים של החסידות - החל מהחסידות הכללית, הבעש"ט והמגיד - לספירות. אחד ההסברים הוא שהבעש"ט, המגיד ואדמו"ר הזקן הם חב"ד: הבעל שם טוב הוא החכמה, חוש הראיה; המגיד הוא הבינה, חוש השמיעה; ואדמו"ר הזקן הוא הדעת. מאד מתאים לכך שהתוועדות היא מאדמו"ר הזקן – דעת היא התוועדות, **דע** ו-**עד** מתחלפים, וגם המשמעות של דעת היא התקשרות והתחברות כמו שכתוב בתניא.

מאהבת ישראל לאחדות ישראל

הרבי אמר שכדי להביא את הגאולה צריך אהבת ואחדות ישראל – לא די באהבת ישראל, צריך להתאחד ממש. באים להתוועדות עם אהבת ישראל, ותוך כדי שיושבים יחד מגיעים לאחדות ישראל, הכלי להביא את הגאולה.

התכלית של לימוד יחד – גם אם יש משימה, כמו ללמוד טוב את הספר הזה, "היום יום" – היא ליצור אחדות ישראל, לא רק אהבת ישראל. המטרה היא ליצור אחדות, שבאה לידי ביטוי בכך שבסוף יושבים יחד ומתוועדים – בפרט אם קובעים את ההתוועדות ליום התוועדות מצד עצמו, כמו יב-יג תמוז. מטרת הכל היא להביא להתוועדות חג הגאולה, המזל גובר של הרבי הקודם – ללמוד יחד, להיות בקיאים יחד ב"היום יום", להתחבר ולהתוועד יחד. שוב, בזכות אחדות ישראל תבוא הגאולה.

אני מברך – כפי שהרבי ממשיך וכותב כאן – שבזכות ההתוועדות יזכו לכל טוב בגשמיות וברוחניות, שפע ברכות בגשם וברוח. על ידי שמתוועדים יחד שיזכו בכל הברכות, בגשמיות וברוחניות – שילמדו הרבה, יהיו בקיאים הרבה, ויזכו להפיץ תורה בעם ישראל.

עדיין מחפשים מקום חסידי ושמח לילדים?
רוצים שגם הילדים שלכם יחזרו שמחים מבית הספר? שיאהבו ללכת בבוקר ויחזרו עם התוכן המיוחד והעמוק של הרב גינזבורג הביתה?
במוסדות **תורת חיים** בראשות **הרב יצחק גינזבורג** בירושלים ההרשמה עדיין נמשכת
◆ תלמוד תורה **תורת חיים** בהר-נוף
◆ בית הספר לבנות **יעלת חן** ברוממה
mosdottoratchaim.co.il | 052-6287000

נרשם על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה.

ביאורים בפרקי אבות

פרק ו

שָׁנוּ חֲכָמִים בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, בָּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם.

גשר בין התורות

שנו חכמים בלשון המשנה. הפרק השישי מפרקי אבות, הנקרא "קנין תורה", אינו חלק מהמסכת המקורית אלא הוספה מאוחרת[א] ממקור תנאי שאינו משנה ('ברייתא')[ב], לכך בא משפט פתיחה זה לפרקנו, לומר שאין פרק זה חלק מהמשניות אך בכל זאת הוא שנוי "בלשון המשנה"[ג]. ויש אומרים שפרק זה נוסף כדי לעסוק במעלת התורה בשבת שלפני מתן תורה, לפי המנהג לומר פרקי אבות בין פסח לשבועות.

המעבר מחמשת הפרקים המקוריים לששה פרקים הוא כעין מעבר מתורה שבכתב לתורה שבעל-פה: חמשה כנגד חמשה חומשי תורה, תורה שבכתב, וששה כנגד ששה סדרי משנה, תורה שבעל פה[ד]. מסכת אבות בכללה מחברת את התורה שבכתב והתורה שבעל פה, שכן היא מעין הקדמה לכל מסכתות הש"ס, עוסקת בסדר קבלת התורה ("משה קבל תורה וגו'") ובדרך ארץ שקדמה לתורה. אחרי לימוד חמשת החומשים עוברים ללימוד חמשת פרקי אבות, עם הוספת הפרק השישי – קנין תורה[ה]. המושג החשוב ביותר הקשור למספר שש בפנימיות התורה הוא ספירת הדעת, הפנימיות של שש המדות (מחסד עד יסוד) – "מפתחא דכליל שית" – והנה **שנו חכמים** = **דעת** (= 6 פעמים **דעה**, כנגד 6 צירופי אותיות דעה).

לימוד כפול

בלשון המשנה. מפרש המגיד מקוזניץ[ו]: "משנה" לשון כפל (מִשְׁנֶה), "שיהיה דבורו נכפל לעילא ולתתא [למעלה ולמטה]". כלומר, כאשר חכמים אמתיים לומדים-שונים הם עושים זאת ב"לשון המִשְׁנֶה", בשתי רמות במקביל: הלימוד הפשוט בעולם הזה, והלימוד של שורש הנשמה בעולם הבא. על הגשמיות ניתן להצביע ולומר 'זה' – 'עולם הזה', והאלוקות **באה** ונכנסת כעת לתוך גשמיות העולם – 'עולם הבא'.

למעשה, עצם הדבר שיש שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא, מסמן את המעבר בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה. שהרי בתורה שבכתב אין התייחסות מפורשת לעולם הבא, והופעתו הראשונה היא במשנה (תורה שבעל פה), כמו במשנה שנוהגים לומר לפני פרקי אבות – "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא".

המשנה במסכת ברכות מבארת מדוע היה

א "מנהג בית רבינו בבבל שאחר תפלת מנחה בשבת שונין [מסכת] אבות ו[פרק] קנין תורה" (סידור רב עמרם גאון).

ב מסכת כלה פרק ה.

ג ראה רש"י ועוד מפרשים.

ד כמו בפיוט "אחד מי יודע". וראה דרך חיים כאן.

ה למעשה, פרק קנין תורה משמש גם כמחבר בין המשניות (תורה שבעל פה) לתלמוד (פירוש האמוראים על המשנה), שכן רבי יהושע בן לוי המוזכר בפרק זה (משנה ב') היה מראשוני האמוראים. אם כן, במסכת אבות יש תהליך המתחיל מתורה שבכתב (חמשה פרקים), ממשיך למשניות (הפרק השישי), ולבסוף מגיע עד לגמרא (רבי יהושע בן לוי).

ו עבודת ישראל כאן.

צורך 'להמציא' את המושג 'עולם הבא': "כל חותמי ברכות שהיו במקדש היו אומרים 'מן העולם' [בנוסח הברכה המיוחד במקדש: ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם]. משקלקלו המינים [הכופרים בתחיית המתים] ואמרו אין עולם אלא אחד, התקינו שיהו אומרים 'מן העולם ועד העולם'"[ז]. בזמן התנ"ך – עד תחילת ימי בית שני, טרם היו מינים – לא היה צורך לדבר על עולם הבא, משום שהיה ברור כי מאחורי גשמיות העולם נמצאת האלוקות ושניהם יחד משקפים את רצון ה', כמו שה' אחד כך העולם הוא אחד. אדרבה, התורה מדגישה את העולם הזה, כמו כל הברכות והיעודים שהם טובות גשמיות, כדי לייחד ולכלול את כל העולמות בתוך המציאות הגשמית-המוחשית. לכן היה אפשר לדבר רק על עולם אחד ולברך 'מן העולם' – הכולל גשמיות ואלוקות. המחשה לזה היא בהסתכלות על המות כמעבר פשוט, כמו שאמר רבי נחמן מברסלב שהמיתה עבורו היא כמו מעבר לחדר השני.

רק מאוחר יותר, בימי הבית השני, כשרבו המינים, היו צריכים לדבר בגלוי על כך שיש 'עולם הזה' גשמי ו'עולם הבא' אלוקי – "מן העולם [הזה] ועד העולם [הבא]". כך למעשה נקבעה לדורות חלוקה מסוימת בין האלוקות לגשמיות, חלוקה שנוצרה מהקלקול במציאות ומתוך תקוה שחלוקה זו תזכיר לכולם את האלוקות אפילו במצבים בהם הדבר היחיד הנראה לעין הוא גשמיות. זו התפיסה של הדיבור הכפול (משנה): האדם נמצא בעולם הזה ו'משדר' גם בעולם הבא, ולא שהכל אחד ממש.

אמנם, לעתיד לבוא נאמר "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד"[ח] – החלוקה שנוצרה במהלך הגלות בין האלוקות לגשמיות תתבטל, ויתגלה מחדש שהעולם הוא אחד. המקום המתאים ביותר להגשמת איחוד זה הוא בארץ ישראל, ארץ הקודש שיש קדושה גם באבניה ועפרה[ט]. יתירה מזו: איחוד עולמות-אלוקות שלעתיד יהיה נעלה יותר מאשר היה תחילה, כיון שכל אחד מהצדדים קיבל את היחוד שלו, עולם הזה ועולם הבא, ולבסוף יתגלה האיחוד שלהם.

ז משנה ברכות ט, ה. הסוגריים לפי רע"ב.

ח זכריה יד, ט.

ט רק בארץ ישראל יש מצוות התלויות בגשמיות — מצוות התלויות בארץ. כמו כן ארץ ישראל היא ארץ אבותינו, הארץ של התנ"ך שבזמנו היה עולם אחד. רק עם הגלות והירידה מהארץ התחילו לדבר על עולם שני, עולם הבא האלוקי.

מענות ותשובות

שאלה:

מאז הלידה המסובכת של נכדי היקר, התחלתי לסבול מרעידות, עד לרמה שמפריעה לי בתפקוד היומיומי. ניסיתי גם טיפול רפואי, אך ללא הועיל. אשמח לברכת ועצת הרב.

תשובה:

ברכה לרפואה שלמה מן השמים. כדאי לקרוא מסיפורי הבעל שם טוב. מסופר שהבעש"ט היה רועד תמיד, ובכך קיים את הפסוק בתהלים – "עבדו את ה' ביראה **וגילו** ברעדה". עליך להמתיק את הרעידה השלילית (המקשה על תפקוד בריא) עם **גילה** – שמחה בחיים, שמחה בעבודת ה', כמו שאומר הפסוק המקביל – "עבדו את ה' בשמחה".

תבשרי בשורות טובות שהרעידה הפסיקה ושאת שמחה ומודה להשי"ת על כל הטוב שהוא עושה אתנו תמיד.

שאלה:

שלום, קוראים לי... ואני בת תשע. אני לומדת עם אבא שלי את הספר של הרב 'אנוכי והילדים', וראינו שכתוב שם שכאן על הארץ יהודי יכול להיפטר, אבל אצל הכוכבים העליונים כוכב של כל נשמה פרטית מאיר בצורה נצחית. ובספר 'אור ישראל' למדנו שהיום רוב הנשמות הן לא נשמות חדשות אלא נשמה שבאה בגלגול (חוץ מהנשמות של הצדיקים הגדולים). רציתי לשאול, האם לכל גלגול (כל פעם שהנשמה באה לתוך גוף אחר) יש כוכב בפני עצמו, או שלכל נשמה יש כוכב אחד?

תשובה:

בכל גלגול של נשמה כללית (אחת מהששים רבוא של יציאת מצרים) מופיע בעיקר ניצוץ אחד (שהוא נפש או רוח או נשמה וכו' של אותה נשמה כללית. ובעצם כתוב בתניא שכל נשמה כללית מתחלקת לששים רבוא ניצוצות שכל אחד מהם יכול להחיות גוף בעולם הזה) ולכל ניצוץ יש כוכב.

שאלה:

המטפלת של הילדים שלנו היא בחורה צעירה ויקרה ואנחנו מרוצים מעבודתה בסה"כ, אבל קצת קשה לה כרגע עם לבוש צנוע. ניסינו לרמוז לה, אבל נראה שהיא לא נמצאת כרגע במקום של הקשבה בנוגע לזה. אנחנו מרגישים שלמרות כל הטוב, הדבר הזה עלול לפגוע בילדים.
מאידך, ראינו שהרב כותב על הצורך לאהוב ולקרב דווקא את הדור הצעיר שמורד ובועט במוסכמות, כיוון שדווקא אצלם גנוז הכח למהפכה משיחית אמתית. האם עלינו לקבל אותה כמו שהיא או לדאוג יותר לחינוך ילדינו הקטנים?

תשובה:

ברור שחלק מהאחריות שלך כלפי הילדים הוא לוודא שהם נמצאים בסביבה שמשפיעה עליהם לטובה ומהווה עבורה דוגמא אישית חיובית (הן לצדדים המודעים של התפיסה וההכרה שלהם, והן לצדדים הלא מודעים).

מאידך, כמובן שגם לאותם אנשים

שהחלטת שלא טוב שיהיו כרגע סביב הילדים שלך בדרך קבע, מגיעה אהבת ישראל אינסופית ועליכם לקרב אותם ולהתקרב יחד אתם[א].

שאלה:

במסגרת תפקידי עליי לארגן למורים למדעים השתלמות בחווה המגדלת בעלי חיים. בעבר השתדלתי להמנע מחווה מסוימת בה מגדלים בין היתר גם חזירים. נראה שהשנה כמעט ולא יהיה מנוס מלקבוע את ההשתלמות בחווה המדוברת. האם יש דרך לארגן את הסיור באופן כזה שהמצאות החזירים לא תהווה בעיה?

תשובה:

אדמו"ר הזקן אומר שעלינו 'לחיות עם הזמן', ואם כן הרי החוש של חדש תמוז, בו אנו נמצאים, הוא חוש הראיה, וודאי שלא מתאים לטמא את העיניים עם מראה של חזירים.

בנוסף יש כאן בעיה הלכתית מובהקת. בשו"ע[ב] נפסק שאסור לגדל חזירים, וממילא ביקור בחווה שמגדלת חזירים נותן לזה גושפנקא, ובודאי אם הביקור כרוך בתשלום הרי שיש בכך סיוע לידי עוברי עבירה.

על כך נאמר "יתמו חטאים [ולא חוטאים] מן הארץ"!

א כמבואר בשיעור 'מתקדמים יחד' בגליון ואביטה לפרשת חקת

ב חו"מ סימן תט

לתשומת לב – מדובר במענות פרטיים לשאלות מסוימות, לשואלים מסוימים בהקשר מסוים. חלק מהתשובות לא נערכו כתשובה לרבים, והן מתפרסמות כ"לחם חם ביום הלקחו" בשל העניין והלימוד שיכול להיות מהם כהשראה לרבים. בדרך כלל השאלה קוצרה או שונתה (ולעתים גם התשובה, בפרטים קטנים) כדי למנוע פגיעה בפרטיות השואלים

סיפור חסידי רבי חיים בן עטר — 'אור החיים' הקדוש

השבוע חל יום ההילולא-רבא של המקובל האלקי רבי חיים בן עטר, הידוע בכינוי 'אור החיים הקדוש'.

רבי חיים נולד בעיר סאלי שבמרוקו בשנת תנ"ו, למשפחת תלמידי חכמים מופלגים ממגורשי ספרד. כבר בגיל צעיר הוא עמד בראש הישיבה בסאלי ושמו התפרסם בכל מרוקו כפרשן, פוסק ודרשן בחסד. הוא הרבה גם לעסוק בצרכי ציבור, שימש כגבאי צדקה ודאג לפרנסת ת"ח עניים, לפרנסתו עסק בצורפות זהב ובשזירת זהב בבגדים יקרים. באביב שנת תצ"ט יצא לאיטליה, במטרה לגבש חבורה של ת"ח שיעלו אתו לארץ ישראל. הוא שהה באיטליה זמן מה, הדפיס את ספריו וגייס כספים לישיבתו עד לתחילת שנת תק"ב, אז זכה להגיע לארץ ישראל בראש חבורתו. לאחר תקופה מסויימת בערי הגליל עלתה החבורה לירושלים עיר הקודש בתחילת חודש אלול תק"ב, שם הקים את 'ישיבת כנסת ישראל'. חוץ מהשפעתו העצומה בתחום התורני היה רבי חיים שותף גם בירושלים לפעילות הציבורית בקהילה היהודית הקטנה בירושלים של אז, ואף ייצג את הקהילה בפני המושל העותמאני.

רבי חיים כתב כמה ספרים בהלכה ועל הש"ס, אך התפרסם מאד בשל ספרו 'אור החיים' על התורה. מקובל לקרוא לספר 'אור החיים הקדוש', ומפורסם שהוא בין שלושת הספרים שנתחברו בדורות האחרונים שזכו להיקרא בתוספת זו (לצד 'האלשיך הקדוש' ו'השל"ה הקדוש'). הספר התקבל הן אצל חכמי הספרדים והן בקהילות אשכנז, גדולי הדורות העידו כי הוא נכתב ברוח הקודש, והורו ללמוד בו בכל שבת.

רבי חיים לא זכה לבנים וגם לא האריך ימים. פחות משנה לאחר עלייתו לירושלים הסתלק רבי חיים בן עטר במוצאי שבת קדש, ליל ט"ו בתמוז תק"ג, והוא בן ארבעים ושבע שנה בלבד. מנוחתו כבוד בשיפולי הר הזיתים, את נוסח המצבה כתב תלמידו החיד"א, והמונים נוהגים לפקוד את ציונו.

קשר מיוחד היה בין רבי חיים בן עטר למורנו הבעל שם טוב. למרות שמעולם לא נפגשו בגוף גשמי, הבעש"ט חי בפודוליה שבאוקראינה ורבי חיים במרוקו ובארץ ישראל, הבעש"ט אמר שבכל פעם כשהם עושים עליית נשמה הם נפגשים באמצע הדרך... הבעש"ט העיד על רבי חיים שהוא בחינת משיח והפליג מאד בשבחו, ורצונו להיפגש עם רבי חיים היה אחת הסיבות העיקריות לנסיעתו לארץ ישראל. אך מן השמים עיכבו את נסיעתו והוא חזר למז'יבוז' ואמר שאם היו זוכים להפגש היה מגיע משיח צדקנו.

סמוך לשקיעה החמה בשבת קדש פרשת "בלק" תק"ג נכנס מורנו הבעל שם טוב עם החבריא קדישא שלו לסעודה שלישית בבית המדרש במז'יבוז'. בעת נטילת ידיים לסעודה נכנס הבעש"ט לדבקות, וכשיצא מהדבקות אמר "כבה נר המערבי". בעת הסעודה הסביר הבעש"ט לחבריא שזה עתה נסתלק בארץ ישראל — שם כבר יצאה השבת — גדול הדור, רבי חיים בן עטר. (הביטוי 'נר המערבי', אותו הנר שדלק ללא הפסק במנורה הטהורה בבית המקדש, מציין את נשמתו של האדם הדולקת ללא הפסקה, והמלה "מערבי" מציינת הן את מקום הולדתו של רבי חיים בן עטר בארצות המערב — ה'מגרב', והן את מקום הסתלקותו ב'מערבא' היא ארץ ישראל).

כששאלו אותו החבריא מנין הוא יודע זאת, הסביר הבעש"ט שיש סוד אחד, סוד של נטילת ידים, שמוסרים אותו רק ל'חד בדרא', לגדול הדור.

עד עכשיו היה הסוד הזה מופקד אצל רבי חיים בן עטר, וברגע הזה של נטילת ידיים נמסר הסוד הזה מן השמים לבעש"ט, וממילא הוא הבין שברגע זה הסתלק בעל אור החיים הקדוש, שהיה עד עכשיו גדול הדור.

כמובן שאיננו מתימרים לדעת מה הסוד של נטילת ידיים שנמסר רק לחד בדרא, שהוא לא רק בחינת משה רבינו שבדור אלא גם בחינת משיח שבדור. אבל ביכולתנו ים להסתכל בחסידות ולראות מהו עניין נטילת ידיים. וברור שמה שנותנים מלמעלה זה לצורך, ואם משיח שבדור מקבל את סוד נטילת ידיים, כנראה שהוא זקוק לסוד הזה יותר משאר העניינים בתורה.

בחסידות מוסבר שעניינה של נטילת ידיים קשור לפסוק "שְׂאוּ יְדֵכֶם קֹדֶשׁ וּבָרְכוּ אֶת ה'". משמעות הפסוק היא שצריך לשאת את הידיים עד ל'קדש', ומשם לברך את ה'. כלומר יש מקום שנקרא 'קדש' שהוא יותר גבוה משם הוי' ב"ה, שם העצם, ויש לשאת את הידיים ולהגיע למקום הזה, ומשם לברך – כלומר, להמשיך אור ושפע – לתוך שם הוי' שהוא גם מדת הרחמים.

שתי הידיים הן כלֵי המעשה והתפשטות ההשפעה של האדם כלפי חוץ. אך מתוך ההשפעה החוצה הידיים הללו מתלכלכות ונטמאות, לכן ראשית כל יש לטהר אותן, ואחר כך ליטול אותן – להעלות אותן לשורש הכי גבוה, למקור הכי גנוז של הנשמה, ובכך להמשיך שפע חדש וטהור.

יש שתי ידיים, יד ימין שנקראת גם "יד הגדולה", ויד שמאל שנקראת "יד החזקה". ביציאת מצרים היה גילוי של הידיים האלו, והחיבור של "יד הגדולה" (חסד) ו"יד החזקה" (גבורה), נקרא "יד רמה" (תפארת), שהוא הגוף העולה עד לכתר ועד לפנימיות הכתר. תוך כדי תהליך הגאולה, עשרת המכות במצרים, קריעת ים סוף וכו', צריך גילוי גם של יד הגדולה וגם של יד החזקה. אבל עצם יציאת מצרים – שהנשמה יוצאת מהגלות ומגיעה לקדש – זה "ובני ישראל יוצאים ביד רמה", "בריש גלי", שזה ה'רישא דלא אתידע' שבכתר, מדרגת האמונה הפשוטה בנפש. היד רמה, התפארת, עולה עד רדל"א, ומשם יורד האור לברך את ה'. כי אפילו קוצו של י זה לא ברדל"א, אלא רק ב'רישא דאין' (התענוג האלקי בנפש), ולכן צריך לברך את הוי' כולו, כולל קוצו של י – מברכים אותו מהריש גלי', מהיד רמה.

מי זה נשיא הדור? כתוב בקבלה שזה "ניצוצו של יעקב אבינו" (ר"ת נשי"א). אכן "משה מלגאו ויעקב מלבר", אבל סתם נשמה כללית – שכוללת את כל נשמות ישראל – זה יעקב, האבא הכולל את כל צאצאיו. הוא הנשיא של הדור, "ניצוצו של יעקב אבינו", והוא התפארת. ומה הענין שלו? לקחת את היד הגדולה של אברהם סבו ואת היד החזקה של יצחק אביו, לחבר אותם יחד ולהגיע לפנימיות ממש, מדת התפארת, הרחמים, הבריח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה, שעולה עד לכתר, עד לרדל"א, וממשיך משם ברכה לשם הוי'. שֶׁם בכלל הוא התגלות, ושם הוי' הוא ההתגלות של מידת הרחמים וההנהגה שלמעלה מהטבע. ובשביל ההתגלות צריך להגיע לעצם, לרדל"א, שם "חביון עז העצמות" (כפי שכותב האריז"ל).

יש רק צדיק אחד בכל דור, נשמה כללית אחת, שצריך להעלות את כל עם ישראל לשרש הקדש העליון ולהנהיגם ברחמים, "כי מרחמם ינהגם". לכן מוסרים לו את הסוד כיצד ליטול ידיים בשלמות. לטהר את כלי המעשה, לעלות ולגעת במקום העליון הזה שממנו מתחדש הכל, ולמלא את העולם בגילוי שם הוי' ובמידת הרחמים.

"בכל צרתם לא [לו] צר ומלאך פניו הושיעם, באהבתו ובחמלתו הוא גאלם, וינטלם וינשאם כל ימי עולם".

בְּרכות בחשבון מתמטיקה בתורה

חלוקת 1820 ל־819 ו־1001

ממשיכים אנו בהתבוננות על המספר אפס, כשבפעם הקודמת סיימנו עם האבחנה שסכום המספר המספרי (בלשון זכר) של המספרים מ-0 עד 5 עולה 1820. כמו כן, ראינו שכשאר האפס מוגדר כמספר זוגי, סכום המספר המספרי של המספרים הזוגיים **אפס שנים ארבעה** עולה 819 וסכום המספר המספרי של המספרים האי־זוגיים **אחד שלשה חמשה** עולה 1001. ראינו גם ששני המספרים הללו כפולה של 91 שהוא המשולש של 13 (כלומר, סכום המספרים מ־1 עד 13).

הפעם נמשיך עם התבוננות על המשמעות המיוחדת שיש בחלוקת 1820 ל־819 ו־1001. ראשית, נשים לב לכך ש-1820 עולה 10 פעמים **יעקב**. קל להראות* אלגברית ש-1001 ו-819 הם שני המספרים היחידים שהסכום שלהם 1820 וששהפרש ביניהם שווה **יעקב**. כדי להעמיק את ההתבוננות במשמעותו של זוג זה, עלינו להכיר שני סוגים חדשים של מספרים צורניים, מספרי הפירמידה הריבועית ומספרי החשמל.

819: מספר פירמידה ריבועית

כשמה, הפירמידה היא צורה בשלשה ממדים. הפירמידות הנן צורות רבודות, הנבנות על גבי בסיס. ניתן ליצור פירמידות על גבי בסיסים שונים. בכל רובד של הפירמידה המספר הצורני של הבסיס באינדקס אחר.

הפירמידה הריבועית היא כנראה המוכרת ביותר, והיא מבוססת על המספרים הרבועים: 1, 4, 9, 16 וכו' (סדרה A000290 ב-oeis). כשאנו שמים את הריבועים זה על גבי זה ברבדים, נקבל את הפירמידה הריבועית. לפנינו, ארבע הפירמידות הריבועיות הראשונות:

בפירמידה הראשונה (השמאלית הקיצונית) קוביה אחת בלבד שכן יש בה רק את הריבוע הראשון: $1 = 1^2$. לימינה הפירמידה הריבועית השניה ובה 5 קוביות שכן, $5 = 2^2 + 1^2$. בשלישית, 14 קוביות שכן, $14 = 3^2 + 2^2 + 1^2$. ברביעית, 30 קוביות שכן, $30 = 4^2 + 3^2 + 2^2 + 1^2$, וכן הלאה. אם נרחיק לכת עד הפירמידה הריבועית ה-13, נמצא שיש בה 819 קוביות (את הפירמידה הריבועית ה-13 ציירנו בעמוד הבא).

מבחינה מתמטית נגדיר את הפירמידה הריבועית ה-n כך: $\square(n) = \sum_{k=1}^{n} k^2 = \frac{n(n+1)(2n+1)}{6}$

כמו שאר הסדרות המתמטיות, גם סדרת הפירמידות הריבועיות מתועדת היטב במתמטיקה

* נעמיד שתי נוסחאות $a + b = 1820$ וכן $b - a = 182$. מכאן אפשר לכתוב $a = 182 + b$, ולפתור עבור a.

(סדרה מספר A000330). למעשה, הפירמידה הריבועית הנה הדוגמא המורכבת ביותר לחישוב מספר צורני המוכרת לנו מספרות הקבלה הקדומה שכן מצינו בתקוני זוהר שערך המלה **שכינה**, 385, הוא סכום הריבועים מהריבוע של 1 עד הריבוע של 10: $385 = 10^2 + 9^2 + 8^2 + 7^2 + 6^2 + 5^2 + 4^2 + 3^2 + 2^2 + 1^2$. ניתן להסביר שהקשר עם הפירמידה הריבועית ה-10 נובע מכך שהשכינה בכל מקום קשורה עם ספירת המלכות, הספירה העשירית. כמו כן, 385 שווה 7 פעמים 55, כאשר 55 הוא $\triangle 10$ וערך המלה **כלה**, אחד מכינויי השכינה. רק ב-10 יוצא שבין המושלש לפירמידה (מעין משולש בשלשה ממדים) יחס של 1:7.

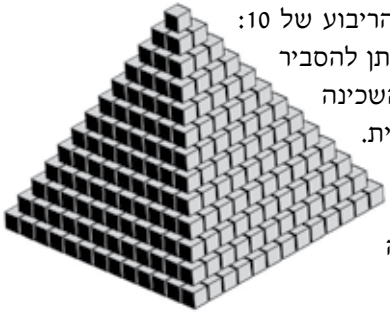

פירמידה ריבועית ובה 819 קוביות ב-13 רבדים

1001: מספר חשמל

מספרי החשמל הם צורה המורכבת מריבוע ומשולש. ההגדרה המתמטית המדויקת היא שמספר החשמל ה-n הוא $n^2 + \triangle(n - 1)$ ששווה $\frac{n(3n - 1)}{2}$. אנו משתמשים בסימן ⌂ על מנת לציין מספרי חשמל. במתמטיקה מקובל לכנות מספרים אלה מספרים מחומשים (numbers pentagonal, סדרה A000326), רק בשנים האחרונות הוסיפו מתמטיקאים את העובדה שניתן ליצור אותם מריבוע ומשולש, צורה שגם לה חמש צלעות. סדרת מספרי החשמל מתחילה: ...35, 22, 12, 5, 1. לפנינו מספרי החשמל הראשונים מצויירים בעזרת נקודות משום שמספרי החשמל הם מספרים דו־ממדיים.

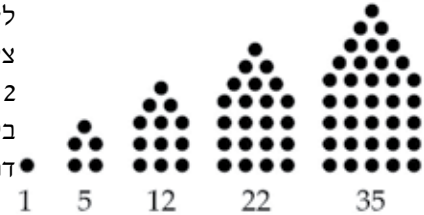

הבחירה שלנו בשם "חשמל" לסדרה זו נובעת ממספר סיבות. אחת מהן היא שבניתוח מתמטי של התורה מתגלה שישנם שלוש סדרות מספרים שהן המשמעותיות ביותר: המשולש, הרבוע וההשראה (צורה שעוד נעסוק בה בעתיד). בפנימיות התורה, שלוש הצורות הנ"ל מקבילות לשלישית מושגים מרכזית המתארת את הקשר בין המציאות ובין הקב"ה: השתלשלות, התלבשות והשראה (ראו בהרחבה במאמרים "שלש קבלות" בספרנו סוד ה' ליראיו וב"חקירה, קבלה, חסידות" בספרנו אשא עיני, ועוד). שלישיה זו מקבילה גם לשלישיה אותה לימד הבעל שם טוב הקדוש הנקראת חש-מל-מל, כשיוצא שהמשולש והרבוע מקבילים לחש-מל, שני החלקים הראשונים. מכל מקום 1001 הוא מספר החשמל ה-26, כלומר $1001 = 26^2 + \triangle 25$.

אם נשתמש בסימונים של מספרי פירמידה ריבועית ומספרי חשמל נוכל לפיכך לכתוב את 1820: $1820 = (13) + (26)$⌂. נשים לב ש-26 שווה פעמים 13 (וכן 26 ו-13 רומזים לביטוי **הוי' אחד**), ולפיכך יש לפנינו סדרה חדשה של מספרים העונים לנוסחה:

$$1820 = (n) + (2n)$$

13 המספרים הראשונים בסדרה זו הם:

.6, 27, 65, 122, 200, 301, 427, 580, 762, 975, 1221, 1502, 1820

מעברים

הם חלק מהחיים – מעבר מילדות לבגרות, מרווקות לנישואין, מהחיים אל העולם הבא וגם מעולמנו אל האלף השביעי. שני השיעורים המרכזיים בחוברת עוסקים במעברים אלה ובעבודה הפנימית שלהם – שיעור על עבודת התשובה והוידוי, המלווה בתודעת "שוב יום אחד לפני מיתתך" (מיתה לצורך לידה-מחדש), ולימוד חזיון-חלום על יום הדין הגדול.

השיעור על עבודת התשובה והוידוי הוא המחשה טובה ללימוד מעמיק בנגלה שבתורה ותרגום הדברים לשפת פנימיות התורה ועבודת הלב. העיון המעמיק ביחס בין תשובה בלב לוידוי בפה שזור בהדרכה לחתן וכלה טריים ובסוגיות אקטואליות של חילול השם לעומת קידוש השם, וכולל גם הדרכה מעשית כיצד לצלוח את רחובות העיר בתקופת הקיץ הלא-פשוטה.

בשיעור השני נלמד חזיון לילה של רבי שמואל ויטאל שחלם על יום הדין הגדול, המעבר מהעולם הזה לאלף השביעי. עיון ודקדוק בקטע קצר מספר 'צדדי' לכאורה פותחים שערים להסתכלות היסטורית על המעבר מהתנ"ך לתורה שבעל פה ומפגישים אותנו עם דמויות חשובות, ביניהן ברוך בן נריה ורבי עקיבא והמעברים-מהפכים בחייהם.

בטעם מצוה נעסוק בהלכה של בניית בית הכנסת בגובה העיר, "לרומם את בית אלהינו", תוך עיון בשיטות השונות בפוסקים, ונראה כיצד ברכת "מה טבו אהליך יעקב" – בית הכנסת ובית המדרש – היא מפתח להפיכת הקללה לברכה.

מעונין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה**?
רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**
רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**
לפניות בנושא העלון: **052-4295164**
pnimi.org.il